

313. 767

3598.

1
18 7/4

GÖDÖLLŐ ÉS VIDÉKE

TÖRTÉNELMI ÉS RÉGÉSZETI MUZEUM-EGYLETÉNEK

ELSŐ ÉVI JELENTÉSE.

A VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DOBOZI ISTVÁN

EGYLETI TITKÁR.

(KÉT KÖNYOMATU TÁBLÁVAL ÉS TÖBB FAMETSZVÉNYVEL.)

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1877.

GÖDÖLLŐ ÉS VIDÉKE

TÖRTÉNELMI ÉS RÉGÉSZETI MUZEUM-EGYLETÉNEK

ELSŐ ÉVI JELENTÉSE.

A VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DOBOZI ISTVÁN

EGYLETI TITKÁR.

(KÉT KÖNYOMATU TÁBLÁVAL ÉS TÖBB FAMETSZVÉNYNYEL.)

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1877.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

I.

**Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-
egylet története.**

D o b o z i I s t v á n - t ó l .

1875. év tavaszán Budapesten létemkor felkerestem Dr. *Rómer Flóris Ferencz* ő nagyságát volt kedves tanáromat, — midőn is ő nagysága az 1874. évben Stockholmban tartott VII-ik nemzetközi «őstörténelmi és embertani congressus» határozatára figyelmeztetett, — mely szerint az 1876. évi nagy gyűlés Budapesten leend.

Ennélfogva kérdezé: nem-e tudnék a vidéken egyes családokat, kik történelem előtti tárgyak birtokában volnának és kik azokat a kiállításra átengedni hajlandók lennének.

Elválásunkkor megígértem, hogy a fenti ügyben tőlem minden kitelhetőt el fogok követni. Nemsokára vettem a congressust szervező bizottság elnökségének azon levelét, melyben felhív a közreműködésre. Válaszom nem volt más mint: «*szerencsémnek tartom, ha a régészeti congressust szervező bizottság működését csekély tehetségemhez képest támogathatom, — ennélfogva a felhívásnak legjobban vélek megfelelni, netáni ásatások eszközlése és vidékünkön a régészet érdekében a műveltebb osztályt értekezletre hívni, — mely értekezletnek célja leend, — a congressus tartama alatti kiállításra minél több történelem előtti tárgyat szerezni.*»

Szavamat írásban adtam. Azon törtem tehát fejemet, miként lehetne azt a legsikeresebben beváltani. A véletlen tudatta velem, hogy gr. *Ráday Pál* ő méltósága is hasonló levelet vett a congressust szervező bizottság elnökségétől. Nem késtem ő méltóságát felkeresni, ki hazafiui kötelességből ugyan azon fáradozott, miként lehetne az egész ügyet előtérbe tolni.

Végre is azon megállapodásra jutottunk, miszerint a felhívásban kifejezett várakozásnak csak akkor felelhetünk meg, ha e történelmi és régészeti tárgyakban dús-gazdag vidéken történelmi és régészeti muzeum-egyletet alakítunk.

Első felhívásunkat, melyet Gödöllő és vidéke t. cz. közönségéhez intéztünk, a lapok 1875-dik év május első felében bocsájtották közre, melyet nem lesz érdektelen ide igtatnunk:

«Az őstörténelmi és embertani congressus 1876-dik évben Budapesten tartja tudományos értekezéseit. A központi szervező bizottság, a congressus tartama alatt, azon alkalomra a tudományra nézve fontos ősrégi tárgyakból kiállítást rendez. Kívánatos, hogy a kiállítás olyszerű legyen, mely nemzeti művelődésünk és az európai culturmozgalmakban való tetteleges részvétünket az összes tudományos világnak teljes nagyságban bemutassa. A központban működő «szervező bizottság» elnökségétől vett felhívás folytán hazafiui kötelességünknek ismerendjük nemcsak a szervező bizottság működését, de a congressus és ő régészeti tudományt tehetségünk és erőnkhez képest támogatni. Ennélfogva elhatároztuk Gödöllő és vidéke t. cz. közönségét, földbirtokosait, lelkészeit, tanítóit, jegyzőit, s általában a régészet kedvelőit és pártolóit egy Gödöllőn tartandó értekezletre egybehívni. A tartandó értekezlet célja: az őstörténelmi és embertani congressus tartama alatti kiállításra minél több történelem előtti tárgyat összegyűjteni, s e végből alkalmas helyeken kellő felügyelet mel-

lett tudományos ásatásokat eszközölni. Felkérjük tehát mindazokat, kik az általunk egybehivandó értekezletben részt venni kívánnak, miszerint nevüket és lakásukat Dobozi István urnál (Maglódon, u. p. Péczel) 10 nap alatt bejelentsék, hogy részükre az értekezletre való meghívás kellő időben szélküldhető legyen. Kelt Péczelen május hóban. Gr. Ráday Pál. Dobozi István.»

Megvallom, e felhívásunknak nem nagy eredménye lett, mert a jelzett idő alatt csupán öten jelentkeztek.

A jelentkezők csekély száma engem valóban lehangolt s minden reményemről lemondottam, miért is fájdalommat kifejező levelet küldöttem Dr. Rómer Flóris Ferencz ő nagyságához, esetelvén, hogy vidékünk lakossága inkább törődik a folytonos pártoskodással, mint más hasznosabb önművelődési czéllal. (Megjegyzendő, hogy akkor kezdődtek a követválasztási mozgalmak.)

Sajnálom, hogy vidékünket szigorún bíráltam, ezt ma napság nem tenném; mert bebizonyult, hogy a tudományos egyletek fentartására megkivántató áldozattól még sém vonja ki magát.

Mint fentebb említém, fájdalmasan panaszkodtam, hogy csak öten jelentkeztek.

Azt hiszem, nem véték az illem ellen, ha minden megkérdetetés nélkül ő nagyságának hozzám intézett levelét a nyilvánosságnak átadom, mert egyletünk történetére nézve igen fontos; másrészt kitüntetem, hogy csak is e levél buzdított a további serény működésre, mely folytonos ösztönzésül szolgálva, mintegy nyújtotta a munkálkodáshoz szükséges erőt és kitartást is.

A levél így hangzik:

«Kedves öcsém uram!

Látszik, hogy valódi magyar emberekkel van dolgom és dolguk.

A minek érdekében «szóval, tettel» majdnem 20 éve fáradozom, azt kegyed egy egyszerű felszólítással akarja *teremteni?! — Azt gondoltam jobban ismeri fajunkat! Hát nem sok-e az, hogy még 5 emberre talált, kik akarnak valamit akarni?! Ha azt tudtam volna, hogy oly tüzesen neki rugtatunk, más tanácsot adtam volna. Gödöllő és vidéke, Galga völgye és Hatvan város határa régészeti aranybányák, de a régi bányászokat nem kellett volna ignorálni?!*

Nem ismerem eléggé a körülményeket és a személyes viszonyokat, politikai nézeteket stb., melyek minálunk még a tudományt is fogják liberalisra és 48-ra választani; de miért hagyták ki a combinatióból *nemzetünk régészeti nestorát* egyik legtevékenyebb és legügyesebb napszámósát *Varsányi Jánost?* miért a lángbuzgalmú *Huber Béla* főerdészt? — vagyis *Aszód* és *Valkó* nem tartoznak a gödöllei kerülethez? avagy tudja Isten, miért nem grata personák? — Én szélsőkkel a tudomány terén épen oly szívesen és testvérileg érintkezem, mint akármelyik kormánypárti tudóssal! — Elvben üdvözlöm valóban becses fellobbanását; de gondoljuk meg azt is, hogy nálunk sok a személyes apprehensió és más mindenféle, miket szem elül tévesztentünk nem szabad, ha halva született eszmékkel nem akarunk a világ előtt szerepelni.

A tagokat buzgóság, értelem és kitartás szerint clasificálom; legyen csak kezdet és lesz mindjárt közreműködő is. Életem egyik legszebb napja lenne *Gödöllő táján* az archaeológiának székhelyet emelni; mely ma-holnap talán még *Ő Felsegeik* figyelmét és kegyeletes pártolását kiérdemelné. Ha ráérek, szívesen részt veszek az alakuló összeövetelnél; de azt eleve kellene tudnom, mivel ritkán van szabad napom — szabad óráim.

Véleményem szerint azon tanácskozásnak akár *Gödöllőn*, akár *Aszódon* vagy *Maglódon* kellend történni, nagy

ebéd, öldöklő toasztok és cigány nélkül, szépen csendesen. A zajt és az éljeneket hagyjuk fel azon időpontra, midőn büszkén tekinthetünk az eredményre, mely biztos, ha dolgozunk és huzamosan dolgozunk!

Magam szívesen fogok közreműködni mindenben, mire csak egy szabad perczem lesz!

Szíveskedjék, kérem ő méltóságának gróf *Ráday Pál* urnak már eddigi pártolásáért is őszinte tiszteletemet jelenteni.

Talán nem hibázok, ha azt kívánom, hogy 1876-ban *Gödöllőnek és vidékének* egy külön szekrényt rendeltethessék!...

E soraim nem fogják, úgy hiszem, lehangolni!...

Tudja, kedves barátom, hogy az olyan vén iskola-mester, mint én vagyok, sokszor szürke pápaszemen nézi a világot! — de azért szívem ablaka tiszta; ha bele nézhetne, azt látná, hogy abban egyéb sem rejlik, mint szegény hazám őszinte szeretete, boldogabb jövőjének rögeszméje!

Isten Önnel kedves kis apostolom!

Ha a napot, melyen találkoznak, megírja, ott leszek; talán még jelenlegi hallgatóim közül egy-két munkatársat is hozok!

Ha az eszme sikerülend, nem csak Önnek lesz öröme és érdeme, de magamnak is, ki vagyok valódi jó-akarattal

Budapesten, máj. 29. 1875.

igaz hive

Dr. Rómer Flóris Ferencz.»

Valjon a fenti sorok után csüggedhettem-e? s maradhattam volna-e tétlenül? — hiszen oly erőt és bátorságot nyertem, miszerint az egylet szervezését és a muzeum létrehozatalát rövid idő alatt megteremthetni véltem.

Az igazság ellen vétenék, ha itt ki nem nyilvánítanám, miszerint gr. *Ráday Pál* ur ő méltósága hasonlólag buzditott nem csak, de a tevékenységben is az orosz-lán-rész őt illeti meg.

A követválasztási mozgalmak megszűntek, alkalmasnak láttuk az értekezlet egybehívását. Nemesak hirlapok útján, de egyesekhez intézett leveleinkkel s meghívóinkkal is hatottunk. Az összejövetelt Gödöllőre 1875. aug. 1-ére tűztük ki.

Ugyan az év július 30-án vettem Dr. Rómer Flóris Ferencz ő nagysága következő sorait:

«Tisztelt barátom uram!

Örömmel vettem sorait, és ha csak lehetséges vasárnapon kirándulok Gödöllőre. Kezdeni kell, ha eredményt akarunk felmutatni. Én bizom kegye'ek ügyességében és ügyszeretetében, leginkább pedig az elnöklő gróf ur buzgalmában és tekintélyében!

Isten velünk viszontlátásig

igaz őszinte hive
Rómer.»

A várva várt 1875. é. aug. 1-sője érkezett. Megvallom nem csekély aggodalommal néztem a jövőbe, — mert attól tartottam, hogy az értekezlet napján csak mi, a három érdekelt, jelenünk meg Gödöllőn.

Aggodalmam alaptalan volt, mert az értekezletre megjelentek: Dr. Rómer Flóris Ferencz, idősb Fáy Béla, Megyery Kálmán, Bossányi László, Orbay Dénes, Huber Béla, Kapitány Sándor, Odrobenyák János, Sramkó Mihály, Szontagh Gusztáv, Párniczky Ede, Kun Szabó János, Bódy János, Körmőczky Mátyás, Závodszyk István, Prokopius Zsigmond, Lipovniczki István, Kallina Károly, Bernáth József, Soltész Nándor, Gondol Dezső, Krausze Győző, Kónya Károly, Pollner Lajos, Dallos Gyula,

Aszódi Mihály, gr. Ráday Pál és Dobozy István, — ezeken kívül még számos polgár.

Az értekezletet gr. Ráday Pál ő méltósága nyitotta meg. *A nem reménylett szép számmal egybegyülteknek köszönetét kifejezve, ecsetelé, hogy mint nem szakértő azért tette a kezdeményezést, mert szíve mélyéből óhajtja, hogy Gödöllő és vidékén a culturalis mozgalmak megindíttassanak, mit egy történelmi és régészeti muzeum-egylet megalakítása nagyban elősegítene. Dobozi Istvánnal, mint olyannal, kívül az egylet megteremtésén fáradozik, a mai nappal működését befejezettnek tekinti, s a további teendőik iránti intézkedést az értekezlet kezébe tette le.*

Felkérte ennél fogva az egybegyülteket, hogy ideiglenes elnököt és jegyzőt válaszszanak s ajánlotta elnökül nemzetünk kitűnő tudósát Dr. Rómer Flóris Ferencz ő nagyságát.

Dr. Rómer F. F. daczára a többszöri felkérésnek, a megtiszteltetést köszönet nyilvánítás mellett visszautasítá; de végre is az általános egyhangú óhajnak engedve az elnökséget elfogadta.

Ideiglenes jegyzőnek alólirott lettem megválasztva. Nem emlékezem mindenre tisztán mit mondtam, de körülbelül így nyilatkoztam: *«Mi a mai értekezlet célja, részletesen előadni felesleges, mert mindenki, ki a mai nappal ide jött, tudni fogja a kibocsájtott egybehívásból mit akarunk, mindazonáltal szükségesnek tartom azon kérdést intézni a tisztelt értekezlethez, vajon óhajtja-e, hogy a Budapesten 1876. év szept. 4-én tartandó nemzetközi őstörténelmi és embertani congressus alkalmával rendezendő kiállításon Gödöllő és vidéke is képviselve legyen? — továbbá óhajtja-e az értekezlet, miszerint Gödöllőn muzeum állitassék? — ha igen, akkor a már általam előlegesen szerkesztett alapszabálytervezetet vagyok bátor benyújtani megbirálás és elfogadás végett.»*

A congressusoni képviseltetés és a történelmi és régészeti muzeum-egylet alakítása kimondatott. Az általam bemutatott alapszabály-tervezet felolvasás után általánosságban elfogadtatott, a részletes tárgyalás alkalmával történt módosítások után elhatároztatott, hogy az megerősítés végett a magas miniszteriumhoz az ideiglenes elnökség által terjesztessék fel.

1875. évi augusztus 1-ső napja az, melyen a «Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egylet» megteremtettet.

Legyen áldott e nap s emlékezetes maradjon a történet- és régészet könyvében! . . .

Egyletünk alapszabálya a magas belügyminiszterium által 1875. évi deczember hó 1-én 58,537. szám alatt lett jóvá hagyva, mi a végleges megalakulást nagyban késleltette, mert küszöbön lévén a tél, a rendkívüli időjárás miatt nem láttuk czélszerűnek közgyűlést hirdetni.

De az idő haladt, sokan már a nézetben voltak, hogy az egylet nem más, mint *halva született gyermek!*

Ezt megczáfolandók 1876. é. február 6-án tartottuk meg a végleges megalakulási és tisztviselő választási közgyűlést.

A hófuvatag az utakat járhatlanná tette s az nap reggelén volt zimankós idő épen nem kedvezett, mert a legjobb szándék mellett is a gyenge egészségüek hon maradni kénytelenítették.

Mégis megjelentek:

Dr. Rómer Flóris Ferencz, báró Podmaniczky Géza, gróf Ráday Pál, Huber Béla, Szontag Gusztáv, Kárász Pál, Szabó Pál, Polner Lajos, Szvoboda József, Székely Gyula, Gráf Ignác, Kazár József, Wirnhardt Ágoston, Lipovniczki István, idősb Fáy Béla, Fridl Lipót, Kandó Aladár, Weresmarty Bertalan, Kónya Károly, Andrassy Ignác, Adler Ignác, Závodszi István, Orbay Dénes,

Megyery Kálmán, Schönfeld Ignác, Körmöczky Mátyás, Német András, Ridl József, Buday Nándor és Dobozi István.

Azon elnöki bejelentés után, hogy az alapszabályok a magas belügyminiszterium által helyben hagyva lettek, a végleges megalakulás határozatilag kimondatott. — A tisztviselők és választmányi tagok megválasztása eszöztetvén, közfelkiáltással egyhangulag megválasztattak:

Elnöknek: Dr. Rómer Flóris Ferencz, Budapestről.

I. alelnöknek: gr. Pejacsevich János, Szadáról.

II. alelnöknek: Varsányi János, megyei mérnök, Aszódról.

Titkárnak: Dobozi István, közs. jegyző, Maglódról.

Pénztárnoknak: Szvoboda József, jegyző, Gödöllőről.

Könyvtárnok és muzeum-őrnek: Gönczy Benő, ref. lelkész, Gödöllőről.

Választmányi tagoknak: báró Podmaniczky Géza, Kis-Kartalról; ifj. gróf Ráday Gedeon, Ikladról; idősb Fáy Béla, Péczelről; Huber Béla, Valkóról; Závodszyk István, Valkóról; Benkár Dénes, Váczról; Fridl Lipót, Orbay Dénes, Szontag Gusztáv, Odobenyák János, Body János, Lipovniczky István, Gödöllőről. — *Póttagoknak:* gr. Ráday Pál, Péczelről és báró Podmaniczky Levente, Fenyő-Harasztról.

Egyleti ügyésznek: Fridl Lipót ügyvéd, Gödöllőről.

Ugyanezen ülésben *Závodszyk István* összes gyűjteményét tulajdonjogának fentartása mellett, *Szontag Gusztáv* és *Dobozy István* örök időkre régészeti gyűjteményüket az egylet tulajdonába bocsájtják.

A megalakulás és tisztujítás eredménye lapok útján közhírré téve lett nem csak, de az ülésben jelen nem volt megválasztottak az elnökség által értesítve lettek, s a reájuk ruházott tisztség elfogadására felkértek.

A tisztséget mindannyian elfogadták, kivéven gróf *Pejacsevich János*, ki aggkora miatt az alelnökséget el nem vállalta, helyette f. 1876. é. máj. hó 20-án tartott közgyűlésben gr. Ráday Pál I. alelnöknek, ezen választás folytán üresedésbe jött választmányi tagságra pedig Rudnyánszky Kálmán csörögi birtokos lettek megválasztva.

Elmulaszthatlan kötelességnek tartom felemlíteni, hogy Ő Felsége a koronás király s legkegyelmesebb urunk 300 forintot kegyeskedett az egylet céljainak előmozdítására ajándékozni. Legkegyelmesebb urunk s királyunk jár elő a jó példával mint egy utmutatóul, miként kell egy kezdő s tudományos egyletet gyámolítani. Kétszeres reményünk van tehát, hogy vidékünk előbbkelői és tehetősb birtokosai, kik eddig távol tartották magukat, a valóban pártolásra és gyámolításra méltó egyletet szintén gyámolítani fogják.

Erős a hit és meggyőződés bennünk, hogy egyletünk Dr. Rómer Flóris Ferenc ő nagysága elnöklete alatt jövőre némileg biztosítva van, mondom «*csak némileg*», mert a szellemi támogatás csak úgy nyer diadalt, ha Gödöllő és vidéke t. cz. közönsége anyagilag támogatja azáltal, hogy mint tag minél számosabban abba belép.

Az egylet alapító és pártoló tagjainak névjegyzékét máshol veszi a tisztelt olvasó, itt csak annyit említek fel, hogy a f. 1876. é. május hó 20-án tartott közgyűlésig bezárólag 3 alapító és 147 pártoló tag volt bejelentve.

Mint mindenben úgy itt is a kezdet nehéz, az egyletnek (f. é. május 20-án) mai napig sincs állandó helyisége. Ideiglenes helyet a helybeli (gödöllei) casinó-egylet ajánlott fel, mit köszönettel el is fogadtunk, mert szükségesnek láttuk a muzeum tárgyainak befogadására elkerülhetlen szekrények elkészíttetését, s az egyletnek ajándékozott tárgyaknak a közgyűlés napján való bemutatattatását.

Elő kellene itt még sorolnom mindazon lelkes ügybarátok neveit, kik fáradhatlan buzgalmuknak adtak kifejezést akkor, midőn muzeumunkat becses tárgyakkal nemcsak megajándékozták, de annak folytonos gyarapítását továbbra is megígérték. Ezt azonban máskorra hagyom, midőn a tárgyak jegyzéke szakszerűleg elkészítve leend, mely alkalommal az adakozók nevei is közöltetni fognak. Most csak annyit emlitek meg, hogy négy díszes és nagy szekrényben letett tárgyak hirdetik Gödöllőn, hogy ott van egy eddig hangya szorgalmú s kezdő történelmi és régészeti muzeum-egylet székhelye, hova a vidékiek és helybeliek szorgalmasan gyűjtögetik a történelem- és régészetre vonatkozó tárgyakat, melyek a környék és vidéken elszórva, részint a véletlen, részint a buvárok szemét ki nem kerülhetve Gödöllőre kénytelenítettnek vándorolni.

Még csak azon óhajtásom és kívánsággal zárom be jelen gyenge és kezdetleges vázlatomat, hogy azon láng, mely bennünk fellobbant, ne legyen szalmatűz, hanem továbbra is legyünk kitartók, a megszületett csecsemőt gyermekké, a gyermeket ifjává s az ifjút férfivá nevelni iparkodjunk!

Adja Isten, úgy legyen! . . .

Dobozi István.

II.

Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum egyletnek alapszabályai.

I. Az egylet célja.

1. §. Gödöllő és vidékén lakó, a történetet és régészetet pártolói és kedvelői által egylet alakíttatik, mely-

nek köz- és választmányi ülései, ha azok egyes esetekben más helyre kitűzve nem lesznek, Gödöllőn tartatnak.

2. §. Célja: Gödöllő és vidékén, sőt bárhol felfedezett minél több történelmi és régiségi tárgyat egybegyűjteni, és közművelődés előhaladása szempontjából az egylet költségén állandóan Gödöllő városában fentartandó történelmi és régészeti muzeumot létrehozni, tárgyait a közönség használatára kiállítani; értekezletek s felolvasások által a történelem és régészet iránti érdeklődést a közönségben felébreszteni és a nevezett tudományok ismeretét terjeszteni.

3. §. Az egylet hivatalos nyelve a magyar.

4. §. Az egylet pecsétje «Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egylet. 1875.» mint az alakulási év száma, körirattal.

II. Az egyletbe való belépés és abból való kiválás.

5. §. Az egylet áll: alapító, rendes és tiszteletbeli tagokból.

Egyleti tag lehet, társadalmi kifogás alá nem jöhető minden honpolgár.

Alapító tag az, ki legalább 50 forint osztrák értéket az egylet tulajdonául készpénzben adni fog.

A rendes tagok kötelezettsége hat évig tart, kik évenként előlegesen egy forintot fizetnek az egylet pénztárába.

Az egylet nagy köszönettel veszi, ha az egyleti tag a hat évi tagsági díjat egyszerre lefizeti.

Tiszteletbeli tagokul választathatnak, kik a történelmi és régészeti tudományok terén, vagy különösen az egylet irányában érdemeket szereztek. Ezek az egy-

leti rendes tagok jogait élvezik, az egyleti terhek alól azonban mentesek.

6. §. A tagok felvétele rendszeren, a titkárnál való személyes vagy írásban tett jelentkezés folytán a választmány határozata által történik.

Minden tag fizetési ívvel láttatik el, s köteles, belépése alkalmával egy forintot az egylet pénztárába mint alakulási költséget befizetni.

7. §. A tagság véget ér elhalálozás vagy kilépési nyilatkozat által, mely előbbi esetet kivéve, a még hátralévő évekre eső tagsági díj az egylet pénztárába befizetendő.

Ha valamely tag a 6 év leforgása után az egyletből kilépni kíván, kilépését kell, hogy bejelentse, különben az egyletnek továbbra is tagjául fog tekintetni.

Minden kilépés a titkár által a választmány legközelebbi ülésén bejelentendő.

III. A tagok jogai és kötelességei.

8. §. Minden alapító, tiszteletbeli és rendes tagnak joga van mindazon előnyöket élvezni, melyeket az egylet nyújt, — nevezetesen: a közgyűlésen megjelenni, tanácskozni, szavazni; — ezen jogok azonban csak személyesen gyakorolhatók.

A tagok élvezhetik sértetlen visszaadás, illetve kártérítési kötelezettség terhe mellett az egylet könyvtárában levő könyveket és folyóiratokat.

Végül: veendő az egylet munkálkodásáról, a vidék területén találtató régiségekről kiadandó évi jelentést, a pénztár állapotához képest műmelléklettel együtt.

Tisztviselővé, választmányi taggá azonban az választható, ki a törvények szerint önálló, legalább 20 éves, és a

közgyűlést megelőzőleg három hónapon át az egyletnek alapító vagy rendes tagja volt.

IV. Az egylet szervezete.

9. §. Az egylet ügyeinek intézésére hivatva vannak :

- a) a közgyűlés ;
- b) a választmány ;
- c) az elnök, a két alelnök, titkár, pénztárnok, muzeum- és könyvtárőr és az ügyész.

10. §. A közgyűlések mindenkor a tanácskozási tárgyak sorozatával együtt legalább nyolcz nappal előbb az egyleti tagokkal tudatandók.

Minden év május havában rendes közgyűlés tartatik. A választmánynak szabadságában áll rendkívüli közgyűlést is egybehívni, mit köteles megtenni, ha azt 10 egyleti tag az indokok felsorolása mellett írásban kíváná.

11. §. A közgyűlés határozatai a jelen nem levők és nem szavazók irányában is kötelezők. A jelen levők számra való tekintet nélkül határozat képesek.

12. §. A rendes közgyűlés hatáskörébe tartozik :

- a) a tisztviselőket és a választmányt választani.

A tisztviselők titkos szavazás utján három évre, és pedig elnök, két alelnök és titkár általános, a többi tisztviselők viszonylagos szavazattöbbséggel választatnak.

A választmány 12 tagból áll, kik szótöbbséggel a rendes közgyűlésen évenként választatnak.

- b) A tiszteletbeli tagok megválasztása titkos szavazás utján általános szótöbbséggel történik.

- c) Költségvetés megállapítása, az évi számadások megvizsgálása. E végből 3 tagból álló számvizsgáló bizottmányt előre küld ki, mely bizottmány a számadások és

pénztár állapotáról való jelentését a legközelebbi rendes közgyűlésnek bemutatja.

Hozzá tartozik továbbá a számadásról szóló felmentvény kiadása, alapszabályok megváltoztatása, illetőleg módosítása. Ez utóbbi azonban csak 10 tagnak egy hónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, s az elnök által a meghívókban mint tanácskozás tárgya megjelölendő.

d) Az egyesület feloszlása iránti határozat hozatal.

A közgyűlési jegyzőkönyveket az elnök és titkáron kívül két kiküldött egyleti tag hitelesíti.

13. §. A választmány, mely áll az elnök, esetleg az elnökök, a többi tisztviselő és 12 választmányi tagból, hatásköréhez tartozik:

a) Az egyesület muzeumának történelmi és régiségi tárgyakkal leendő ellátása és könyvtárának felszerelése.

b) Jelentéstétel a közgyűlésekre, az irománytár és a pénztár megvizsgálása, a történelmi és régészeti tárgyak lajstromoztatása.

c) Az időközben netán megürült helyre a legközelebbi közgyűlésig a megválasztott tagok után legtöbb szavazatot nyert tag meghívása iránti intézkedés.

Választmányi ülés negyedévenként és mindannyiszor tartandó, valahányszor azt az elnök és a tisztviselők szükségesnek látják. Érvényes határozat hozatalhoz szükséges, hogy az elnök és tisztviselőkön kívül legalább 4 választmányi tag jelen legyen.

A tisztviselők — saját személyes ügyeiket kivéve — szavazattal bírnak.

14. §. Az elnök képviseli az egyesületet a hatóságok és harmadik személyek irányában, miért is minden okiratot, mely az egyesületre jog- és kötelezettséget von maga után — a titkárral együtt aláír.

Összehívja a választmányi üléseket és a közgyűlést, azokon elnököl és kimondja a határozatot általános szótöbbség alapján. Szavazategyenlőség esetén az elnök szava dönt.

A közgyűlést megelőzőleg a tárgysorozatot megállapítja, a határozatokat végrehajtja, a folyó ügyeket elintézi és vezeti.

Az elnök különös gondja közé tartozik az ajándékba nyert történelmi és régészeti tárgyak elfogadása és szükség esetén az egylet költségén leendő megvásárlásáról intézkedni.

15. §. Az alelnökök kötelességei ugyanazok, mik az elnöké, ha az, illetőleg az alelnökök egyike vagy másika akadályozva van.

16. §. A titkár hatásköre: a közgyűlések és választmányi ülések határozatát jegyzőkönyvbe venni, az egylet tagjairól névlajstromot vezetni és a folyó ügyeket az elnök utasítása szerint elintézni. Csekélyebb tárgyakban azonban a választmánynak teendő utólagos jelentés mellett, saját aláírásával is levelez.

A titkár tesz jelentést a választmányi ülésekben az egylet tudományos működésének minden mozzanatáról. Az egyleti tagok névkönyvét szerkeszti és kezeli; azt évről évre kiegészíti s abban az elhunyt tagokról is tesz jelentést.

17. §. A pénztárnok felelőség mellett kezeli az egylet pénzeit, az egylet jövedelmeit nyugták mellett átveszi s azokból a költségvetésben megállapított kiadásokat az elnök vagy alelnök; költségvetésben nem foglalt kiadásokat pedig a választmány utalványozása folytán fizeti.

A választmánynak negyedévenként pénztári kimutatót, a közgyűlésnek pedig teljes évi számadást ad.

A járulékokkal hátramaradt tagok névsorát a választmánynak bemutatja.

A pénztárnok ellenőrzése iránt a választmány határoz.

18. §. A muzeumi őr felelőség terhe mellett felügyel az egylet történelmi és régiségi tárgyaira, valamint a könyvtárra is, minélfogva azokról rendes lajstromot vezet; melyet negyedévenként a választmánynak, év végével a közgyűlésnek bemutatni köteles.

A muzeumi őr ellenőrzése iránt szintén a választmány határoz.

19. §. Az ügyész az egyletet törvénykezési ügyekben képviseli és annak jogi tanácsadója.

20. §. A tisztviselők egyelőre jutalomdíj nélkül látják el tisztjüket.

V. Az egylet vagyonáról és annak kezeléséről.

21. §. Az egylet vagyonát képezik az alakulási költség, a tagok által befizetendő illetékek és netáni hagyományok, adakozások stb. stb.

Ezen jövedelmekből fedezendőek az irodai költség, a gyűjtemények felszerelése és rendezése, különösen szakkönyvtár és régészeti tárgyak megvételére, valamint az ásatásokra, felvételekre stb. stb. szükséges költségek.

A folyó kiadások fedezésére közvetlenül nem szükségelt pénzek takarékpénztárba helyezendőek.

VI. Az egylet feloszlása.

22. §. Az egylet feloszlása bekövetkezik, ha a tagok száma annyira csökken, hogy a választmány a kiadásokat az egyleti készpénzkészlettel nem fedezheti, és az

összehívandó közgyűlés másnemű fedezési eszközöket elő nem teremthet.

A feloszlás kérdésében csak a rendes tagok határozhatnak s a határozathozatalhoz a tagok egy harmadrészenek jelenléte szükséges és szótöbbséggel dönt. Ha pedig a tagok harmadrésze meg nem jelennek, ez esetben egy hónapra új közgyűlés és pedig azon megjegyzéssel hirdetendő, hogy ezen második közgyűlésen megjelent rendes tagok szótöbbséggel határoznak.

Miután az egyesület közmívelődés szempontjából alakul, annak meglévő bármilyen vagyona és tulajdona a tagok között fel nem osztható, hanem az egyesület feloszlása esetén egyedül a Budapesten létező m. nemzeti múzeumnak adandó át.

Ezen feloszlási határozat fogantatás előtt a n. m. belügyminiszterium eléterjesztendő.

Végre a n. m. belügyminiszterium 1508/875. eln. sz. szabályrendelete folytán :

Az egyesület azon esetben, ha az alapszabályban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik, s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest fel is oszlatatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

Kelt Gödöllőn, 1875. nov. 1-én.

Dr. Rómer Flóris Ferenc m. k.,
ideigl. elnök.

Dobozi István m. k.,
ideigl. jegyző.

58,537. sz. Látta a magyar kir. belügyminiszter, oly megjegyzéssel, hogy az alapszabályok megváltoztatása tárgyában esetleg hozandó közgyűlési határozat, fogantatás előtt, a magyar kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztendő.

Budapesten, 1875. é. decz. hó 1-én.

A miniszter helyett:

(P. H.) B. Kemény m. k.,
államtitkár.

III.

A Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egylet tagjainak névjegyzéke.

Alapító tagok:

Ő CS. K. APOSTOLI FELSÉGE FERENCZ JÓZSEF.

Báró Radvánszky János P.-Varsányról

Dr. Rómer Flóris Ferencz Budapestről

Dr. Rónay Jácint, cz. püspök és prépost, Posonyból

5 Schosberger Zsigmond Turáról.

Rendes tagok:

Aszódi Mihály, Budapest, vas utca 12. sz.

Auspitz Róbert, Kerepes

Adler Ignác, Gödöllő

Adler Antal, Gödöllő

5 Bukvai János, Gödöllő

Bódi János, Gödöllő

Bergner Dávid, Kerepes

Blortman István, Mogyoród

Brünauer Mór, Aszód

10 Blaha György, Kerepes

Bugala József, Boldog

Buday Nándor, Gödöllő

- Bernáth Gyula, Domony
 Brocken Lajos, Aszód
- 15 Bencsik József, Aszód
 Czéhényi István, Mogyoród
 Cseszkó Károly, Boldog
 Dr. Czobor Béla, Budapest
 Csilléry Lajos, lelkész, Szada
- 20 Dallos Gyula, tanfel., Budapest
 Dobozi István, jegyző, Maglód
 Dubovszky Nándor, lelkész, R.-Keresztúr
 Diamant M., Kartal
 Diamant László, Kartal
- 25 Deutsch Vilmos, Aszód
 Dombly István, Gödöllő
 Dittrich, Gödöllő
 gróf Degenfeld Imre, Nyir-Bakta
 Eiszler Sándor, Aszód
- 30 Elembacher István, Kerepes
 Erdélyi József, lelkész, Veresegyház.
 Ebner János, Csömör
 id. Fáy Béla, Péczel
 Fridl Lipót, ügyvéd, Gödöllő
- 35 Fekete Gellért, Besnyő
 Fuchs Ignác, R.-Keresztúr
 Fokt József, Kerepes
 Fehér György, Kartal
 Fitos Béla, Kis-Tarcsa
- 40 Fáy Béla, Versegh
 Fischer J., Tura
 Fischer Sándor, Tura
 Fridrik Ágoston, Tura
 Gavoni Dániel, Gödöllő
- 45 Gönczy Benő, Gödöllő

- Graf Ignác, Gödöllő
 Glasz János, Kerepes
 Gurányi István, Mogyoród
 Graf Márton, Gödöllő
- 50 Glózik István, Maglód
 Galyó István, Tura
 Gáál János, tanító, Szadán
 Huber Béla, Valkó
 Hajnik Endre, Aszód
- 55 Hanóver Adolf, Boldog
 Dr. Hampel József, Budapest
 Heszlényi Gyula, Aszód
 Hajnik Béla, Losoncz
 Hetsch Nándor, Versegh
- 60 Homoky Endre, Héviz
 Huszerl Sándor, Aszód
 Jalsoviczky Lajos, Gödöllő
 Jamriská Lajos, R.-Keresztúr
 Juhász Antal, Aszód
- 65 Kapitány Sándor, Tura
 Kálny János, Issaszegh
 Kalix József, Péczel
 Körmöczky Mátyás, Gödöllő
 Koszár József, Gödöllő
- 70 Kónya Károly, Gödöllő
 Kárász Pál, Gödöllő
 Kallina János, kasznár, Maglód
 Krátki Sámuel, Maglód
 id. Kamarás Mihály, Mogyoród
- 75 F. Kurucz Mihály, Mogyoród
 Kaufman Mihály, Aszód
 Későy Lőrincz, Pereg
 gróf Károlyi Tibor, Mácsa

- Kandó Aladár, Kőkut
- 80 Kandó József, Domony
Kallina Károly, Gödöllő
Korniczky Miksa, Aszód
Kodolányi Antal, Gödöllő
Kraemer János, plebános, Versegh
- 85 Künsztler Ignác, Versegh
Knipfer Ede, Csömör
Keppich Bernáth, Héviz
Kovácsy Gyula, Gödöllő
Kovács Gyula, jegyző, Monor
- 90 Lipovniczky István, Gödöllő
Locsava János, R.-Keresztúr
Laczkó Zsigmond, Mogyoród
Löwi Dávid, Csömör
Megyery Kálmán, V.-Sz. László
- 95 Madarász János, Gödöllő
öreg Madarász János, Gödöllő
Matsa György, Kartal
Moravcsik Mihály, Aszód
Majthényi Ignác, Versegh
- 100 Majthényi István, Versegh
Michna István, Versegh
Melczer Gyula, lelkész, Acsa
Dr. Micsinay Ferencz, Acsa
Neszveda Jakab, Gödöllő
- 105 Németh András, Gödöllő
Báró Nyáry Jenő, Budapest
Ollé Gábor, Péczel
Odrobenyák János, Gödöllő
Orbay Dénes, Gödöllő
- 110 Prokopius Zsigmond, Aszód
Pfeifer Antal, Gödöllő

- Polner Lajos, Gödöllő
 Polner Dániel, R.-Keresztúr
 Podruzsik Gyula, Ecsed
- 115 Polgár Ferencz, Kartal
 Pekárdi Vilmos, Aszód
 Prém Lajos, Aszód
 Petrovics János, Boldog
 Püspöki István, Boldog
- 120 Pulszky Ferencz, Budapest
 Báró Podmaniczky Géza, Kis-Kartal
 Báró Podmaniczky Gézáné, Kis-Kartal
 Báró Podmaniczky Leventéné, Fenyőharaszt
 Báró Prónay Gábor, Acsa
- 125 gróf Pejacsevich János, Szada
 Paulovics Ignác, Issaszegh
 Pászkay István, Tura
 Báró Prónay Dezső, Acsa
 gróf Ráday Pál, Péczel
- 130 Rédl Soma, Gödöllő
 Récsány János, Gödöllő
 ifj. gróf Ráday Gedeon, Iklad
 Rolf Camil, Tura
 Rudnyánszky Kálmán, Csörög
- 135 Ráday János, jegyző, Veresegyház
 Szabó János, Péczel
 Stephan Antal, Gödöllő
 Szvoboda Ignác, Gödöllő
 Szvoboda József, Gödöllő
- 140 Sztregovai József, Gödöllő
 Schmid Ödön, Gödöllő
 Székely Gyula, R.-Keresztúr
 Stukovszki Mihály, Kerepes
 Sonnenschein Ignác, Mogyoród

- 145 Slaisz József, Mogyoród
 Szamek Márton, Kerepes
 Szabó József, Valkó
 Sperlagh József, Hatvan
 Schönfeld Ignác, Gödöllő
- 150 Sloszarik István, Gödöllő
 Segesváry Jenő, Domony
 Somhegyi József, apát-plebános, Fóth
 Stern Mór, Szada
 Sramkó Mihály, Aszód
- 155 Sibak Mihály, Valkó
 Tóth István, Mogyoród
 Tóth Ödön, Kartal
 Turányi Pál, Kerepes
 Tsekida József, Hatvan
- 160 Tisza Kálmánné, Geszt
 Wirnhard Gusztáv, Gödöllő
 Weresmarty Bertalan, Gödöllő
 Wittler János, Mogyoród
 Weisz Jakab, Mogyoród
- 165 Világh János, P.-Fagyal
 Vurumpek György, Gödöllő
 Wertheimer Ignác, Maglód
 Versegh község, Versegh
 Weisz Sámuel, Csömör
- 170 Vörös János, Tura
 Wodianer Béla, Maglód
 Závodszy István, Valkó
 Zsarnóczay János, Issaszegh
 Záhonyi János, Boldog
- 175 Zachar Kálmán, Csömör

IV.

**Elnöki beszéd, melyet május 20-dikán 1876-ban
Gödöllőn mondott**

Dr. Rómer Flóris Ferencz.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A magyar nemzet az, mely magát némi büszkeséggel *kiválól*ag történelmi nemzetnek szereti tartani és másoktól is annak akar tartatni; és ha a dolgot előítélet nélkül vizsgáljuk, van is elég oka arra, hogy múltjára büszke lehessen. — Nem szólok a még barbarkori — azon idők sajátos szelleméből eredő, vitézséget, eláruló, harcziás bátorságról tanuskodó — portyázásairól; egész nyugatnak általános félelmet gerjesztő bebarangolásáról; nem a véres, századokig tartó beharczokról; vegyük inkább tekintetbe állami alkotmányos kifejlődését, rövid idő alatti polgárosodását, a kereszténységnek gyors elterjedését, a művészet és tudományok hű pártolását; vegyük tekintetbe Európának a tatár- és törökcsapásoktól saját vére és vagyona feláldozásával való megmentését; virágzó nemzeti életét és a szomszéd hatalmakkal való élénk érintkezését, szoros családi viszonyait, és be kell vallanunk: hogy mind ezek eszközlék, miszerint Magyarország nemcsak a középkori Európa figyelmét nagy mértékben voná magára, hanem *hogy a szomszéd uralkodók a magyar királyok, a magyar nemzetnek barátságát, szövetségét keresték és saját biztosságuk egyik alapkövének tekinték!*

Elődeink ezen nagy tetteiről és ezek eredményeiről van ugyan *írott történetünk*, vannak egy évezredtől fogva élő és a földmivelő kunyhójáig elterjedt nemzeti *szájhagyományaink*; — de amott a kutforrások maguk gyakran regényszerűek, gyermekdeden természetesek, gyakrabban hiányosak, elégtelenek; azok a *melyek hazánkfiaitól erednek*, néha tulságos kedvezésük miatt gyanusak, nem épen valódiak; a *melyeket idegenek írtak*, rendesen indokolatlan ellenszenv, vagy az írók személyes rokonszenve miatt nem egészen megbízhatók; — emitt pedig, a *szájhagyományok mezején* évezreden át a valóság a szójárásokban, énekekben és szokásokban annyival inkább homályosodott el, keveredett össze, más velünk lakó nemzetek népmondáival, mennyivel maguktól a forrásoktól messzebbre állván, kényszerítettünk a zavaros áramból tudományunkat méríteni.

Az irodalmi ítészetnek mai kifejlődése azonban sem az írott források tanuságával nem elégszik meg egyedül és föltétlenül, sem a még kevésbé megbízható nemzeti szájhagyományokkal. Megnyiltak őstörténelmünkre nézve legközelebb új és elég bő források, melyek annál valódiabbak, minél régiebbek, annál megbízhatóbbak, minél természetesebbek, egyszerűebbek, s az ujkori hamisítási kísérleteknek, *belső értéktelenségük miatt*, kevesebbé alá vetvék. Ezen őshagyományoknak végre még azon előnyük is van, hogy hazánk rég elmúlt hajdanáról *már akkor is megszólamlanak*, mikor az írott történelem még nem is létezett; a hol pedig a sok elveszett írott kuffő miatt, az őshagyományok jövőben is merő meddőségre van kárhozthatva, a fenmaradt néma emlékek fognak egyedüli, hamisíthatatlan történelmi tanukul tekintetni.

Eltalálták, mélyen tisztelt hallgatóim, hogy a *tudományos ősrégészetről* szólok, azon legújabb tudományról,

melynek tárgyai az ipari és művészi hagyatékok, melyeknek komoly tanulmányozása nemcsak az őskori történetnek szolgál szövétnekül, hanem leggyakrabban egyedüli, biztos kalauzává is emelkedik.

A történelmet és régészetet mint kedves ikertestvért tűzé ki magának a «Gödöllő és vidéke muzeumi egylete». E két tudománynak anyagát gyűjteni és tudományosan feldolgozni ezen egylet főcélja, melynek eltévesztésével a *fennebbi czim puszta czimül maradna fen; — polyvának termő mag nélkül, czifra órának mutató nélkül.*

Kétkedők, gyávák és roszakaratuak azon kérdést intézhetnék hozzánk: mi jutott eszetekbe itt, Gödöllőn, a tudomány sivatagján, egy terméketlen sziklatalajra a történetnek és a régészetnek termő magvát elvetni? — Azoknak, kik mindenben gáncoskodnak, mi nem ö tőlük veszi eredetét, egész nyugodtsággal feleljük ezt: A tudományok üdvös és általános gyarapodását, és az országos kutatások áldásdús kihatásait előmozdítja az, mi a mostani kornak tagadhatatlanul nagy eredményü vívmányai közé tartozik, t. i. *hogy a tudomány minden ágát lehetőleg népszerűsíti, általánosítja.* Mai napon már senki jogosan nem panaszkodhatik arról, hogy *kénytelen tudatlannak* maradni; mert a polgári szabadság korlátlanul minden honpolgárra terjesztetvén ki, iskolai rendszerünk, irodalmunk mindenféle árasztja el világoosságát, és áraszthatná még inkább, ha az iskolai kényszer nagyobbára írott malaszt nem maradna, hanem a hazafiui kötelességek közt mindenkitől egyik legégetőbb szükségeknek tartatnék. *Ma sötétben csak az marad, ki szemeit makacsul behunyja vagy áthatatlan fátyollal leplezi!*

Nem tárgyalhatom bővebben jelen, ünnepélyes alkalmal a nemzetnek ezen egyetemes, valóban örömet gerjesztő előmenetelét, nem szólok a sokféle egyletről, me-

lyeknek célja a felnőttek oktatása, az ifjúságnak vasárnap-i taníttatása, a házi iparnak újra felélesztése, a takarékosági intézetek, valamint a gazdaságnak okszerű emelése stb.; ma csak azon, korszakot alkotó lendületről tesztek említést, mely nem egy egész évtized óta a hazai műemlékek megmentésében, fentartásuk és megismertetésük ügyében nyilvánul.

Vessünk csak a legközelebb multa egy pillanatot, vajjon mit látunk?

Amint e század elején elégségesnek tartatott az, hogy az egész hazában csak egy-két napi lap jelent meg, és a tudományok terjesztésére nagy szerényen egyes havi szakfüzetek léptek életbe, úgy az akkori műveltségi állapotnak bőven látszott megfelelni az is, hogy emelkedett Pesten egy magyar nemzeti muzeum, melynek még valóban kezdetleges állapotát, Miller Nándor első igazgatója oly tökéletesnek lenni állítá, hogy azt mintaszerűnek, mindennel legbővebben ellátottnak hirdetni kedves kötelességének tartá!

Ugyanakkor voltak még itt-ott egyes főbb iskoláknak természeti, régészeti tárgyai és több helyen nagy előszeretettel gondozott éremgyűjteményei. Ezen utóbbiakat főuraink tetemes költséggel gyarapíták, és gazdag könyvtáraik kiegészítő részeiül szereték tekinteni. Azonban ezen gyűjtemények rendszeren csak fényes divatczikkeknek, vagy nemes multságok eszközeiül tartattak; hogy egyszersmind közművelődési eszközül is válhatnak, az nem igen nyomott a latban.

De a nyilvánosságának mindenre való terjesztése és a népnek pezsgő politikai fölélédeése csakhamar kevesellette egyrészt a fővárosi és egyes kiváltságosb vidéki lapokat, melyek majd kizárólag az életre valóbb megyéknek, vagy vagyonosb községeknek érdekében voltak szerkesztve,

másrészt pedig a csekély számu, tudományterjesztő intézetekkel nem elégedett meg. És ime valamint a hirlap-irodalom úgy a szaki sajtó is bámulatos gyorsasággal, s mintegy rögtönözve annyira szaporodott, hogy mai napon már nincsen megye, és alig van vidéki nagyobb város, melynek egy, sőt gyakran több saját irodalmi közege nem léteznék. A nemzet tudványa tehát már némileg ki van elégitve, és midőn a fővárosi nagy lapok épen nem veszítették el olvasó közönségüket, sőt olvasó körük mindinkább gyarapodik, támadtak sűrűen mellettük kisebb terjedelmű ujságok, melyeket rendszeren a vidéki olvasó egyletek teremtettek és élénk mozgalomra buzdítottak.

Ezen örvendetes közművelődési mozgalom azonban nem állapodott meg csupán a napias hírvágy vagy a kereskedelmi és egyéb üzleti kérdések és ujdonságok közlésénél; mindezek még nem teszik a valóban művelt embernek kizárólagos olvasmányát; a világ a tudományban, a művészetben napról napra halad, ezen mozzanatokat mellőznünk nem lehet, azokat lépésről lépésre követnünk kell; innen van az, hogy az országos mindennapi híreknek, és a helyi érdekeknek tárogatói minőségben megjelenő apróságok mellett csakhamar komolyabb irányu irodalom és szellemi élvezet is kívántatott, és a népies taníttatás valamint a kiállított műtörténelmi és ősipari tárgyak által, hasonlóknak gyűjtése és megmentése az országban egyhangulag szükségesnek éreztetett, és érelyesen, minden irányban foganatosított is.

Midőn a történelmi segédtudományok egyik fővárosi szaklapja, folytonosan arra mutatott, mily nyereség az, ha mindenféle történelmi és régészeti gyűjtemények keletkeznek, midőn ismételve hangoztattuk azt, mennyi tárgy fog így a hazának megmentetni, mely különben mind a külföldnek nagyobb pénzerővel rendelkező, gyűjtemé-

nyeibe vándorolt volna, midőn újra és újra irtunk arról, milyen lelki emelkedés következne be, ha mindenki a hazai régiségek gyűjtésében saját vidékén tetteleg részt venne és a földnép maga, mint ezeknek találója hazafias kötelességének tartaná, leleteit nem összezúzva félrevetni, hanem az értelmesb szakférfinak bemutatni, és mily buzditólag fog ez az összes nemzetre hatni, ha a keresésben, ismertetésben és megőrzésben kezet fognánk, nagy tudományú és bő tapasztalatú férfiak által óvakodó hangik emeltettek, kik a vidéki muzeumok keletkeztével és gyarapodásával a központi nemzeti muzeumnak lassankinti hanyatlását, folytonos károsítását vagy legalább homályosítását vélték jósolhatni. De ezen féltékeny előrelátástól származott félelem, hála Istennek, csakhamar fölöslegesnek tünt fel.

A vidéki muzeumok lelkes pártolói helyesebb szempontból indulván ki, a szerves testnek, milyennek egy rendezett ország is tekinthető, ép és egészséges voltát csak onnau jósolhatták, ha a középpontból a végtagokig rendesen lüktetett vér ismét a szívbe visszatér, és a kölcsönös támogatás, eszme- és tárgycsere és az irodalmi munkálkodás szerves elosztása által a fej és a tagok közt a kellő arány, a nélkülözhetetlen és folytonos mozgalom eléretik.

Keletkeztek is egymástán itt-ott *megyei és városi muzeumok*, előbb több évnek közben való esésével, későbbben évenként, sőt egyegy év alatt több városban is.

És épen mai napon is, mélyen tisztelt közgyűlés, tanui vagyunk annak, miképen adja a «Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egylet» valódi életre valóságának első, valóban örvendetes jeleit. — Egykét lelkes férfinak, kinek e vidéknek szellemi emeltetése szívéen fekszik, kik a hazai és helyi történelem tanulmányozásával,

az érmek, mű- és régiségi-tárgyak gyűjtésével több év óta foglalkoztak, azon, sok előtt talán merésznek látszó, gondolatra és elhatározásra jöttek, hogy itten a főváros közelében a tudománynak egy új középpontot jelelnék ki, és azt kellőleg fel is szerelik; és ezen lelkes kezdeményezőknek köszönhetjük, hogy e helyen, a hajdan oly mesés módon az ország főpolczára emeltett, dúsgazdag birto-kosa miatt nagy hirnévre vergődött városban, melyet ma az egész nemzet, mint a felséges Uralkodó családnak kedves mulató helyét örömmel és kegyelettel említ, egy kezdetére nézve még zsenge, de jövőjében nagy reményekkel kecsegtető közművelődési intézet első általános összejövetelét ünnepelhetjük. Midőn az egylet maga körében oly számos, oly válogatott, oly résztvevő közönséget birt egyesíteni, már magát ezen megjelenést is örvendetes haladásnak, megnyugtató tartósságának és a jövőre nézve üdvös kihatása legbiztosabb zálogának merem tekinteni.

Egyletünk már rövid alakulási ideje tekintetéből is, igaz, hogy eddig jó szándékain, erélyes szervező működésén kívül, valami nagy, világnak szóló tudományos eredményt nem képes fölmutatni; de ha valamint az eddig hozzánk csatlakozott tagok számát, azoknak áldozatkész-ségét és az egylet érdekében kifejtett tevékenységét vesszük tekintetbe, ha az oly rövid idő alatt ide ajándékozott könyveket és muzeumi tárgyakat nézzük, minden önhitt-ség nélkül kimondhatjuk azt, hogy szűk és nehéz körülményeinkhez képest méltányosan többet várni nem igen lehetett, hanem, hogy az egylet választmánya, mint egy férfi, erélyesen, ernyedetlenül kitüzött czélja felé törekedett és jövőben is, merem ígérni, törekedni fog!

Ha való a régi latin közmondás, hogy a bátrakat a szerencse is segíti — és hogy a nagy és nehéz dolgokban már a jó akarat is valamit számít, úgy hiszem, hogy e

rövid múltja után egyletünknek előre csak a legjobb sikert jósolhatom.

De azért távolról se gondoljuk azt, mélyen tisztelt munkatársaim, hogy már minden meg van nyerve, hogy már minden gond nélkül a dolgok további fejlődését nyugodtan nézhetjük. Sőt inkább azt hiszem, minél tovább fogjuk ezen egyletnek ügyeit szolgálni, annál több teher, annál nagyobb felelőség fog reánk nehezedni. Azonban ha már egyszer a küzdőterre minden tétova nélkül kiléptünk, ha a tudomány és a közműveltség előmozdítására csakugyan egyesültünk, becsületbeli dolog az is, hogy a kétes kezdet után, a már most biztosabb valóban férfiasan működjünk, kitartással és egyetértéssel sorakozzunk! Tartozunk evvel nemcsak az egyletnek, de magának Gödöllőnek is! — Egyébiránt a mi a megfeszült tevékenységre buzdít, tisztelt közgyűlés! az legkegyesb királyunk fölöttünk is örködő atyai szeme; mi haladásra ösztönözve lekötelezett, az, azon magas kegyelet, mellyel Ő Felsége, alkotmányos uralkodónk, egyletünket zsenyéjében oly nagylelkűen támogatni méltóztatott; hogy pedig naponkint előre törekedjünk, arra sarkal azon öntudat, hogy a fenséges korona-főherceget, mint magas védnökünket csak úgy fogjuk élünkön tisztelhetni, ha életrealitásunkat tettekkel be fogjuk bizonyítani, ha némi szerzett és pártolásra méltó eredmények azon magas elismerésre érdemesekké válnának!

Talpra tehát Gödöllő és vidéke lelkes férfiai, kik e nemes szövetségre egyesültek; mutassuk meg vállvetve, hogy nem nevetséges hiúság, nem pillanatnyi, helyes számítás nélküli dicsvágy volt az indok, mely arra ösztönzött, ily komoly, ily üdvös, oly szép irányu és oly messze kiható vállalatba oly gyenge erővel bele merünk kezdeni.

Ha majdan sikertüend nemes céljainkat elérni, férfias igéreteinket beváltani, legyen mindnyájunké az öröm, legyen közös a dicsőség! Ha többet akartunk, mint a mit elbirunk, és ha hanyagságunk, vagy nemtörődésünk kitenne ezen szent vállalatot az irigyek, az érzéketlenek megérdemlett gúnykaczájának, jusson ki azoknak teljes mértékben osztályrészük, kik fáradozásainkat egykedvűen lenézik, de velünk nem izzadnak, sőt tőlünk a támogatást, a segílyt sajnálják.

Rómát nem egy napon építették, és mégis a világot uralta; Görögország csekély kiterjedése mellett is szabadságát századokon át védé az ázsiai óriás erő ellen, sőt meg is hódítá támadóit fegyvereivel, az egész világot pedig tudományával és remek művészetével! — Romba dült hatalma, de tudományos felsőbbsege kihatott még a későbbi nemzedékekre is.

Igaz, hogy mi mai napon még sokat nem mutathatunk fel, érezzük parányiságunkat; de ez által nem hagyjuk magunkat elkedvetlenített, mivel csak tegnapiak vagyunk; hiszen lesz még jövő, lesz még harmad év is; rossz jósnak kellene lennem, ha haladást, megerősödést, gyarapodást nem mérnék jövendőlni — és nagy szomorúan kellene e helyről lelépnem, ha azt nem érezném, hogy Gödöllőn és vidékén, ha még ninesen, de lesz olyan muzeum-egylet, mely nevének híret nem csökkent, mely a legmagasb kegyeletre való igényeket illően kielégíti.

Nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy mind azoknak, kik tisztelt társaink közt az eddig való juthatást áldozatkészséggel, közremunkálásukkal lehetővé tevék, neveit elősoroljam, szembe magasztalásokkal kiemeljem; elő fognak soroltatni számos érdemeik az egylet fejlődése történetében; a mi pedig engem illet, megvallom, hogy mint egyszerű tag legszivesebben fognék közreműködni

azon derék férfiakkal, kiknek megtisztelő bizalma ezen kitünő helyre hívott meg. Mint elnöknek tudom, hogy teendőim, kötelességeim sokkal több időt, több önfeláldozást igénylenek, és azért szívből sajnálom, hogy éppen egyesületünk keletkezte első évében, midőn munkálkodásom leginkább szükségeltetett, számos más, bár egyáltalán fontos foglalkozás szétforgácsolá úgy is szűkre mért szabad időmet, csökkenté munkaerőmet: de ha a jó Isten úgy akarja, mint a mily erős az én szándékom, pótolni fogom a mulasztást kettőzött gondoskodással, minél többször való megjelenéssel a helyszínén, hogy tapasztalásimmal, tanácsimmal egyesületünk létét biztosítsam. Soha senki ne vethesse szememre azt, hogy az elnökségnek nem törődése miatt munkaerőnk megakadt, vagy éppen megszűnt; és ha, mint már eddig is meggyőződtem a mélyen tisztelt választmány velem kezét fog, és kötelességein teljesítésében kellőleg támogat, e gyenge csemete, melynek gondozását az egész megye, sőt a haza szemeláttára vállalkoztunk, majdan megerősödvén virágozni fog, és közművelődésünknek oly terebélyes fog fájává növekedni, melynek édes gyümölcseiért még késő utódaink porainkat áldani, emléküket hálás tiszteletben fogják tartani!

Hazai középkori pecséteink.

Irta Dr. Czobor Béla.

Felolvastatott Gödöllőn, az ott alakult «*muzeum-egylet*» első ünnepélyes közgyűlésén 1876. május 20-án.

Korunk egyik dicséretre méltó törekvéseül az encyclopaedismus mellőzésével, a munkafelosztás és szakbuvárlat jelezhető.

Amit *Kölcsey* mond a honszeretet mécsvilágáról, mely csak egy kis tért és nem az egész mindenséget van hivatva bevilágítani: mi is mondhatjuk az emberi erőről, elméleti tehetségeinkről.

Legyünk övezve bármily nagy szorgalommal, megáldva ragyogó tehetséggel: az összes tudományok rohamos fejlődésével lépést tartanunk teljesen lehetetlen. De már azért is ajánlatosb a szakbuvárlat, hogy kiki kedve szerént azon tudományággal foglalkozhatik, melyre hajlamot érez és ami szintén nem lényegtelen, a kimagasló tehetségek mellett a középszerűség is talál magának arányos kört, melyet becsülettel befuthat.

E pár szó után indokoltnak tekinthető, miért választotta e sorok írója a hazai oklevéltan — vagy ha úgy tetszik a műtörténet — azon morzsalékait vizsgálódása

tárgyává, melyeket sok szem nem méltatott eddigelé kellő figyelemre.

* * *

A középkori pecsétek fontosságát rövid szavakkal körvonalozni bajos dolog. Azon szerep, melynek a pecsétek a civilisált népek történetébeu minden időben örvendtek, még ma sincs lejátszva. Tudjuk, hogy napjainkban is bizonyos okmányok teljességéhez megkivántatik a *kiáltó*, sőt néha a *tanuk* pecsége is. A középkorban még tágasabb kör betöltésére voltak hivatva a pecsétek. Ezek pótolták a *névalírásokat*, sőt oly erős nyomatékuak voltak, hogy a *biró küldötte* idéző irat helyett, csak a hivatalos pecsétet mutatta elő, minek következtében az így megidézett okvetlen megjelenni tartozott. Így pl. *Kálmán* királyunk rendelete szerént, ha valamely egyházi férfiú pörlekedett egy világgal, ez utóbbi a *biró* pecsége által idéztetett meg; ha pedig világi egyenetlenkedett egyházzal, úgy ez utóbbi a *püspök* pecsége által hivatott meg.

Két ily idéző pecsétet ismertet *Pray*¹⁾, melyek közül az egyiket az egyházi, a másikat a világi hatóság használta. Az előbbeni 0.044 m. átm. köralakú pecsét, mezőjében egy kiterjesztett szárnyú angyal térdképe látható, hasonlóképp kiterjesztett kezekkel; körirata: † SIGILLVM CITATIONIS.²⁾ A másik szintén köralakú, de kisebb, átmérője 0.038 m., mezőjében egy tinófej van, körirata: † COMES TRISTANVS ME MISIT.³⁾

Az oklevelek tekintélye kiválólag a pecsétől függött. Számtalan középkori okmányunk van, melyen a

¹⁾ Syntagma historicum de Sigillis, 5. lap.

²⁾ U. o. Tab. I., Fig. 1.

³⁾ U. o. Tab. I., Fig. 2.

kiállító névalírása nem, de pecsége előfordul. Királyaink *Zsigmond* előtt (1387—1437) nem irták alá neveiket. Innét magyarázható, miért bízták a pecsétnyomók őrizetét a legtekintélyesebb egyénekre királyaink!

A kiállított okmányok különböző pecsétek alatt keltek. Ha a király nagy pecsétet (*sigillum maius*) függesztett valamely oklevélre, az illető ügy, melyről a királyi levél szólt, *véglegesen* elintézettnek tekintetett; ha ellenben kis pecsétet (*sigillum minus*) tett rája, akkor csak *ideiglenes* intézkedésről volt szó. Szintígy a káptalanok és konventek is mint hielmes és hiteles helyek (*loca credibilia et authentica*) az okmányok tartalmi fontossága szerint használták nagyobb vagy kisebb pecséteiket.¹⁾

Ami a pecsétek *anyagát* illeti, az a legrégebb időtől fogva különböző volt. Már belértéköknél fogva is legnevezetesebbek voltak az *aranypecsétek*, melyek részint tömör aranyból, részint belül üres, kettős aranylemez összeillesztéséből készültek. Ezen aranypecséteket *aranybulláknak* is szokás nevezni, mely név magától az okmánytól származott át rájuk, mert az okmányt vagy okiratot görögül (*βουλλα*) *bullá*-nak nevezik. Innét van, hogy fölcserélve majd a pecsétet, majd az okmányt értik a «*bulla*» név alatt.

Aranybullával csak a legnevezetesebb oklevelek erősítették meg. Így pl. a pápák — a tudós *Raynaldus* szerint — csak a római császárrá való megerősítés céljából kibocsájtott okiratokat látták el aranypecséttel.²⁾ Hazánkban ily pecsét alatt kelt a *II. Endre* királyunk által 1222-ben kiadott híres *szabadságlevél*, privilegium, melyet a rája

¹⁾ *Jerney*, A magyarországi káptalanok és konventek mint hielmes és hiteles helyek története. M. Tört. tár II. köt. 28. lap.

²⁾ *Mabillon*, De re diplomatica. Ed. II. Parisiis 1709. pag. 136.

függesztett aranypecsétől közönségesen «aranybullá»-nak szokás nevezni.

Ime itt adjuk rajzát (1. ábra). A köralakú pecsét kettős lappal bir; előlapján a király tám nélküli trónon ülő alakját látjuk (*rex sedens in majestate*) fején nyilt korona, jobbja-

ban, melyet jobb térdére támaszt, liliomos végű királyi pálcát, baljában pedig keresztel diszitett világmát tart melléhez szoritva; öltözete bő ráncozatú palástból és bokáig érő alsó öltönyből (*alba*) áll; tronusán vánkos, előtte pedig szőnyeg van; a pecsét mezőjében

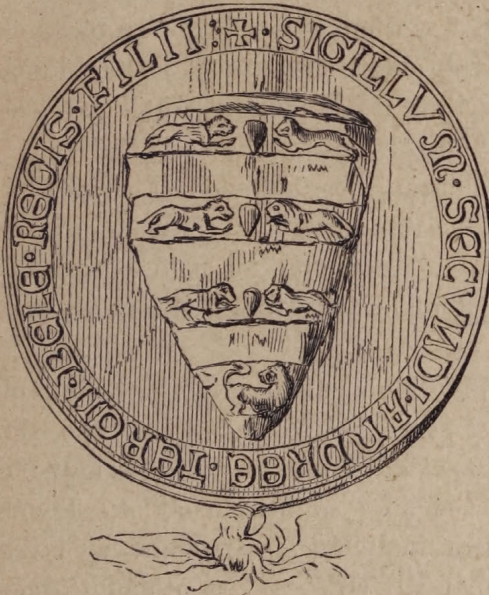

Első

jobbra (*heraldice*) a nap, balra pedig a félhold látható felette csillaggal, a mi a sz. irás szavaira emlékeztetőleg a király hatalmát jelenti; körirata balról jobbra folyva ez: † ANDREAS. DI. GRA. VNGIE. DALM. CHOE. RAME. SVIE. GALIC. LODOMERIE. Q. REX., azaz: Andreas. Dei. Gracia. Ungarie. Dalmatie. Chroacie. Rame. Servie. Galicie. Lodomerie. que. Rex. — Hátlapján egy szivalakú pajzs van, négy pólával, melyek közepét egy-egy szív foglalja el, ettől jobbra és balra a szív felé irányzott s fekvő helyzetben levő két-két oroszlán az első három pólán, míg a negyedikén hátra tekintő

fejfel és fölgörbitett farkkal szintén fekvő helyzetben csak egy oroszlán látható. Körirata: †. SIGILLVM. SECVNDI. ANDREE. TERCII. BELE. REGIS. FILII:. Átmérője 0·066 m.

Legrégibb nálunk *II. Gejza* aranypecséte; igen neve-

ábra.

zetes *III. Béláé*, melynek egy eredeti példánya a m. n. muzeum régiségtárában őriztetik. Daczára, hogy királyaink nagyszámú aranypecsétetes oklevelet adtak ki, az ilyenemű példányok a legritkábbak közé tartoznak. Tudunkkal az esztergomi káptalani levéltár *II. Endrétől* és *I. Mátyástól* bir

egyet-egyet;¹⁾ a m. n. muzeumnak pedig a fönnebb említett *III. Béla*-félén kívül még *IV. Bélától* van egy, mely oklevelestől a kéziratárban őriztetik. Valószínű, hogy több levéltárban még néhány példány lappang.²⁾

A középkori pecsétek legegyszerűbb és legközönségesebb anyaga a *viasz*. Többnyire fehér, ritkábban sárga,

¹⁾ Mindkettőt kiadta eredeti aranszinezéssel *Knauz*, Magyar tört. tár, X. köt. 215. lap; a rajzok mellékletül vannak alkalmazva.

²⁾ Legújában *Dr. Fraknói Vilmos* jeles történészünknek sikerült két aranypecsétetes oklevelet felfödöznie a «*Kállay család*» levéltárában, Nagy-Kállón. Az egyik *II. Endre* királyunké 1223-ból; a másik *IV. Béláé* 1251-ből. Mindkettő jelenleg a m. n. muzeumban van.

Zsigmond királytól kezdve néha vörös, legritkábban zöld felső réteggel bíró viasz félgömbbe, az u. n. «*pecsét fészkebe*» nyomták be a pecsétnyomót. A mi a viasz színét illeti, korántsem szabad azt gondolnunk, hogy kiki saját kénye és kedve szerént választhatott ilyen vagy olyan színű pecsétet. Pl. a piros színű pecsétek nálunk az Anjouház alatt jöttek divatba, s a mivel ma közülünk bárki élhet, hajdanta csak kiváló megkülönböztetés jeléül adományoztatott a királyok által, t. i. a piros pecséttel való élés joga.

Mint egyetlen példány, megemlitendő *II. Gejza* királyunk egy *ólompecséte*, mely az esztergomi főkáptalan levéltárában őriztetik.¹⁾ Többi királyainktól nem maradt fön ilyen példány. Európában a legrégebb idők óta a pápák élnek vele.

A pecsétek alakja különböző volt. Nálunk leginkább a köralaknak és a két végén csúcsos, u. n. monoró alakuk fordulnak elő. Ez utóbbit inkább a főpapok, káptalanok és konventek használták, mint a világiak. Levélidomú pecséttel a nyitrai káptalan²⁾, pajzsalakúval pedig *Stibor Miklós* szlavonbán a XIII.³⁾ és *István* nádor (e néven III.), Ernői bán fia a XIV. században éltek.⁴⁾

A főpapok pecsétei közül *Péter* pécsi püspökét, ki 1307—1315-ig ült azon megye székén, emlitjük. A 0·04 m. hosszú s 0·029 m. széles monoró alakú pecsét mezőjében (2. ábra) a főpap szemközt álló alakja látható, jobbját áldásra emeli, baljában pedig rövidszárú püspökpálcát tart, kifelé fordult egyszerű görbülettel. Öltönyét alacsony sü-

¹⁾ Kiadta *Knauz*, Magyar Sion II. köt. 36. lap, rajza az oklevélen.

²⁾ *Jerney*, id. mű, 41. ábra.

³⁾ *Pray*, id. mű. Tab. V. Fig. 4.

⁴⁾ *Batthyány*, Leges Ecclesiast. Regni Hung., I. 463. lap; *Pray*, id. mű, Tab. V. Fig. 5.

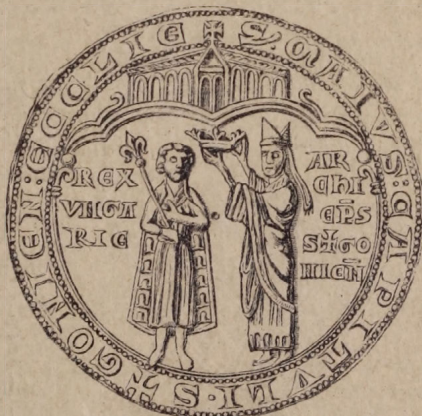
veg (*infula*), hosszú, bokáig érő miscing (*alba*) és dús ráncozatú miseruha (*casula*) képezi. A pecsét körirata két gyöngysor-vonal közt balról jobbra (*heraldice*) foly maiusculákkal: † S. PETRI. EPISCOPI. QVIQV. EENSIS, azaz: Sigillum Petri. Episcopi. Quinque Ecclesiensis. ¹⁾

2. ábra.

A káptalanok és konventek köralakú pecségei közül ezuttal az esztergami káptalan nagyobb és kisebb pecsétét mutatjuk be. Az előbbi (3. ábra) 0.054 m. átmérővel bír; mezőjében fölül ivezeteken nyugvó egyházi építmény látszik, mely

valószínűleg az esztergami főegyházat jelképezi, alatta balról (*heraldice*) a teljes díszbe öltözött esztergami érsek a jobb oldalon álló, szintén díszöltönyös magyar király fejére helyezi a koronát, mely jelenet nyilván az esztergami érsek koronázási jogát iparkodik kifejezni. Körirata

3. ábra.

gyöngysor-vonal közt balról jobbra foly: †. S. MAIVS: CAPITVLI. STGONIEN: ECCLIE, azaz: Sigillum Maius Capituli Strigoniensis Ecclesiae. Az érsek és a király alakja

¹⁾ Rajza már megjelent: Arch. értesítő, IV. évfoly. 231. l.; *Czobor*, A középkori egyházi művészet kézikönyve. 156. ábra.

mellett rövidített neveik olvashatók: *Archiepiscopus Strigoniensis* és *Rex Ungariae*. E pecsét a XII. században, 1141-ben kelt oklevélen fordult elő legelőször.¹⁾

Az utóbbi, 0·043 m. átm. példány mezőjében az esztergami főegyházmegye védszentjének, sz. Adalbert püspöknek mellképe látható; jobbát áldásra emeli, baljában egyszerű püspökpálcát és egy hosszú könyvet tart, öltönyét alacsony süveg (*infula*), miseruha (*casula*) és fölötte az érseki válszalag (*pallium archiepiscopale*) képezi, fejét fénykör díszíti; mellette balról S, jobbról összevont neve:

4. ábra

széken a megye védszentje sz. Péter apostol ül; jobb-jában hatalmas kulcsot, baljában könyvet tart; jobbról S, balról P betűk olvashatók, melyek a *Sanctus Petrus* első

ADALB - TVS, azaz *Sanctus Adalbertus* olvasható. A pecsét körirata nem gyöngysor, hanem egyszerű pálcadútorú vonalok közt balról jobbra foly: † S. MINVS C(AP)ITVLI STRIGONIENSIS; 1282 ben kelt oklevélen fordul elő először.²⁾

A monoró alakú káptalani pecsétek közül itt látjuk (4. áb.) a pécsit. Ezen igen díszes vésetű pecsét hossza 0.075 m., szélessége 0.045 m.; mezőjében állat-díszítésű támnélküli

¹⁾ Sok helyütt közölve (v. ö. *Czobor*, Magyarország világi és egyházi hatóságai kiadott pecséteinek jegyzéke 65. lap). Legpontosabban adja *Ipolyi*, Beiträge zur mittelalterl. Siegelkunde Ungarns 4. lap, Fig. 1.

²⁾ *Ipolyi*, id. mű, 5. lap, Fig. 2.

betűi levén, nevére vonatkoznak. Fölötte két oszlop által tartott félköríven öttornyú építmény látható, mely valószínűleg a «*Quinque ecclesiae*»-t (öt templom) jelenti. Körirata balról jobbra foly: S. CAPITVLI ECCLIE QVIQVE ECCLIEN, azaz: Sigillum Capituli Ecclesiae Quinque-Ecclesiensis.

Nem leend talán érdektelen, ha rajzban bemutatjuk a székesfejérvári káptalan pecsétjét, minthogy felirata elüt az eddigiektől. A monoró alakú pecsét (5. ábra) hossza 0·054 cm., szélessége 0·03 cm.; mezőjében a boldogságos Szűz álló alakját látjuk szemközt, kezeit imára kulcsolván; feje mellett jobbról MP, balról OY, azaz ΜΥΤΕΡ ΟΥΟΥ (*Isten anyja*) olvasható; alább mindkét oldalról egy-egy hatágú csillag van; körirata gyöngysor-vonalok közt a következő: † S. MEMORIALE: CAPITVLI ECCLIE ALBENSIS.

5. ábra.

A «*Sigillum memoriale*» feliratból né-melyek a pecsétek új nemét akarták kihozni, mely a nagy és kis pecsét közt foglalna helyet, holott nem egyéb *kis pecsétnél* s az alatta kelt végzések is mindig csak ideiglenes intézkedés gyanánt tekintettek.

A középkori pecsétek súlya igen változó. Mint legnevezetesebb példány *II. Endre* királyunké említhető, mely egy 1222-ben kelt okmány közepéről sárga és vörös selyemből font vastag zsinóron csüng alá. Súlya 645 gramm. Rajzát kiadta *Pray*.¹⁾ Őriztetik a m. n. muzeum kézirat-tárában.

¹⁾ Synt. hist. de Sigillis, Tab. V., Fig. 1.

Hátra van még a legérdekesebb kérdés megoldása. Az eddig mondottak után méltán kérhető valaki, vajon ezen nem épen a legnagyobb műtökélyről tanuskodó példányok, melyeket bemutattunk, minő összeköttetésben lehetnek a műizléséről méltán nevezetes középkori példányokkal és így a műtörténettel?

Erre igen egyszerű a felelet. Ha valaki egy roppant térségen durva terméskövekből házalapot lát lerakni, vajon nem jut-e eszébe a gondolat, hogy bizonyos idő leforgása után fényes termék, nagyszerű lakosztályok, művészi faragványok fognak pompázni az egyszerű terméskövek képezte alap fölött? Épen így vagyunk a művészet fejlődésével is. A kiinduló ponttól, a műfelfogás alapjától a kivitel tökélyét tekintve vajmi nem nagy haladást tanusító ezen és hasonló példányok fokozatosan jobb előállítására hozta létre a remekeket is!

Ezen állításunk bizonyítékául szolgálhatnak *Róbert Károly, Nagy Lajos, Mária, Zsigmond, Corvin Mátyás* és *II. Ulászló* remekül metszett pecsétei, melyekben oly hiányos rajzok után is, minőket *Pray* adott munkájában, műtörténetünk érdekes ereklyéit fődözhetjük föl. Az egyháziak közül egyedül csak *Héderváry János* győri püspök (1387—1399) remek pecsétjét említjük, melyet *Knausz* ismertetett.¹⁾

Ezen pecséteket összehasonlítván a mostaniakkal, valóban bámulhatunk a középkori vésőművészek kitartó szorgalmán, mely még egy ily — napjainkban oly igénytelennek tartott — tárgyon is remekelt!

De azon önkényt felmerülhető ellenvetést is meg akarjuk cáfolni, mintha csak a hatalmas királyok és dús-

¹⁾ Magyar Sion, I. köt. 68. lap, rajza melléklet

gazdag főpapok fizethették volna meg az ily fénytüzési czikket! Elégséges e czélből az Esztergom városában lakott u. n. *latinok* (olaszok) hasonlóképen igen díszes kettős pecsétét megtekintetünk, melynek pompás vésetű nyomója a m. n. muzeum régiségtárában őriztetik. Rajzát *Knauz* adta ki, egy az esztergomi levéltárban levő eredeti pecsétről.¹⁾

Azt hisszük, e tárgyról elég ennyi, hogy a középkor csodálatos remekeinek egy-két morzsalékát is figyelemre méltatni tanuljuk. Mert — kérdezzük — minő arányban van egy ily kis — különben bármily művészi — pecsét, a kölni, strassburgi, bécsi sz. István és a milanói dómokhoz? És ezeket is ugyanazon középkor hozta létre, mely e nagyszerű templomok azon részleteit, melyek az alulról szemlélőtől úgy, mint a fellegek közt repdeső madaraktól távol esnek, ép oly lelkiismeretes műtökélylyel dolgozta ki, mintha csak darabonkint akarta volna a legszigorúbb műítész birálatának alávetni!

De nem folytatjuk tovább, mert művészetünk mai nagy szegénysége látásakor mindig bús érzelem fog el. Daczára, hogy a mai anyagelvi kor általánosságban csak élvezeteket hajhász, múltó örömekeket keres: azon lelkes mozgalom, melynek a *gödöllői muzeum-egylet* is immár dícsérendő tényezőjévé vált, talán — habár a messze jövőben is — megéri a művészet valódi újjáalakulása, nemes irányú emelkedése napjának első áldásthozó sugarait!

Ez igénytelen sorok czélja nem vala egyéb, mint figyelmeztetni a mélyen tisztelt közönséget, olyan művészeti morzsalékokra, melyeket csak az talál meg, csak az vesz észre és az ismer fel, aki keresi. Ha elmegyünk bá-

¹⁾ Monumenta Eccles. Strig. I. köt. 64—65. lap.

mulva az óriási állatok előtt, agyon ne tapossuk a föld fér-
gét, mert az is az Isten remeke: ha látjuk az óriási nagy,
bámulatra méltó építményeket, méltassuk némi figyelemre
e művészi morzsalékokat is, mert ezek is a középkor re-
mekei! ¹⁾

¹⁾ Megjegyzendő, hogy a felolvasás alkalmával az értekező több
eredeti és másolt példányt mutatott be a középkori pecsétekből, s az
általá készített gypsz-másolatokat az egyletnek ajándékozta.

VI.

Galgavölgye őstörténelmi szempontból.

Összeállítá Rómer Flóris Ferencz.

Valamely vidéknek régészeti hírnévre kapása rendszeren nem annak a leletekben való általános bőségétől függ, hanem attól: vajjon vannak-e területén a régészetnek kedvelői, hazafiak, kik nyílt szemmel látnak, és a talált tárgyakat összegyűjteni nem restellenek. Így tehát a vidék efféle hírneve mindaddig nagyon is viszonylagos marad, míg a régiségekre való figyelem és azoknak felismerése országossá nem válik.

Ezen állításomat igazolja a *Galgavölgy* régészeti hírneve, melyre aligha valamikor szert tett volna, ha területén egymásután nem lép fel régészetünk valódi nestora és a gödöllői muzeum-egylet második alelnöke *Varsányi János*, pest-pilis-zsolt- és nagy-kun-megyei mérnök, nemesak igen buzgó, de igen szerencsés kutató is; báró *Radvánszky Antalné*, szül. báró *Podmaniczky*, ki *Pusztá-Varsány* vidékén több érdekes leletnek birtokába jött; *Huber Béla* a ferengszorosi sírok ásásával, *Závodszy István*, érdekes (szilánk, kőnyíl, bronz- és agyag-neműek), sok éven át buzgón gyűjtött tárgyaival. *Sperlágh József*, *hatvani öblöny-temetőivel*, és kit legelső helyen kellett volna emlitenem, *Kubinyi Ferencz* a *gombai várhegy* kitünő kutatásával.

Tökéletesen úgy van ez másutt is hazánk területén. A régészeti mozgalom, melyet legnagyobb örömmel szerzeszét tapasztalunk, első sorban az egyes buzgó szakbarátoknak köszönhető. Ezek nem elégedvén meg avval, hogy ők élvezhetik az ujdonat új tudomány kellemeit, vagy gyűjtött tárgyaik érdekességével ösztönzőleg hatván barátaikra, egymásután köröket, egyleteket szereztek, melyeknek az országszerte felkarolt ősrégészet, valamint a honi műemlékek felkutatása, pártolása, lerajzoltatása és közlése köszönhető.

Boldogult *Kubinyi Ferencz* kutatásait, melyek az Archaeologiai közlemények lapjain és díszes atlaszában megörökítvék, e helyen bővebben nem írjuk le, mert e völgyhez szorosan nem tartoznak; annál szivesebben közöljük a többi egyleti tagnak buzgalma és szakavatottsága eredményeit.

Itten tudtunkkal nagyobb mennyiségben a vaspálya építtetése alkalmával 1864. májusban a *baghi* völgyben fordultak elő őskori tárgyak, melyek közt több bronzot is találtak. Ugyanakkor a *hévizi* határban a bevágásnál, szemközt a községgel, a Galga keleti oldalán találtak egy nagy, hasas, fül nélküli, fekete hamvedret, továbbá bronztűt, sarlókat, kardtöredéket, serpentin vésőt stb. A talált tárgyak Gödöllőn egy hosszú asztalon, a felejthetetlen nagy hazafi és tudománykedvelő *Lits Antal*, b. Sina-féle uradalmi igazgatója lakján ki volt állítva, de hová letteről, minden tudakozódásom daczára semmit sem mondhatok.

Minthogy régen meggyőződtem arról, hogy egy valóban teljes és helyes képét ősrégészetünknek csak akkor fogjuk birni, ha minden egyes, bármily csekély területről, egy kimerítő tudósítást bírandunk, Varsányi barátomat, kinek kitünő buzgalmát, szerencsés tapintatát a kutatásokban, és ritka lelkiismeretességét a leletek közlésében,

valamint művészetét a tárgyaknak lerajzolásában és színezésében hazánk idősb régészei ismerik, kértem meg, hogy közgyűlésünkön egy rövid visszapillantást közöljön multjából, mire sziveskedett hozzám a következőket beküldeni:

«Hazánkban miként állt az Archaeologia a 40-es években, s miként jelenleg? és a Galga melletti tapasztalataimat a népek vándorkorából ezekben közlöm:

Mintegy 40 éve ezelőtt, a midőn hazánkban a régészeti tér még csak homályban tünedezett az akkori élők előtt, a külföld már akkor tulszárnyalt bennünket, és megfeszített szorgalommal működött a régészeti téren. Rottenburgi Jauman munkája került legelőször kezeimhez, s bámultam, hogy oly apró eszeréptöredékeket közölt költségesen illusztrálva munkájában, és azokon talált egyes betűkből, miként állította össze s egészítette ki a Rottenburg helyén volt rómaiak uralma alatti város nevét, nemkülönben az ottani tanyázó római legiőt is. — Akkori időben ezen munkát nagy figyelemmel tanulmányoztam s eszembe jutott, hogy Sabaria is nevezetes római város volt, s annak a földdel beborított romjai fölött merengve járok, elkezdém tehát én is a cserepeket gyűjtögetni, s ezt követte nem sokára a vasfuró, földfuró segédelmével a rendszeres kutatás is meglehetősen sikerrel, mivel egy pár év alatt mintegy 1000 darab különféle tárgyakat szedtem ki a földből. Mind ezen tárgyakat lelhelyeikkel együtt, amennyire képes valék egy albumba rajzoltam és természet után színeztem is, mely albumot későbbi időkben, mint legbiztosabb helyre, a m. t. akademiának adtam át.

Már előttem is voltak Szombathelyen gyűjtők, de azok mivel tehetősek lévén, és csak is a nép által véletlenül talált darabokat vásárolván össze, maguk soha sem kutattak, tehát a rendszeres ásatásokról fogalmuk sem volt; a lelt tárgyat le nem rajzolták, valamint a lelhelyeikkel sem

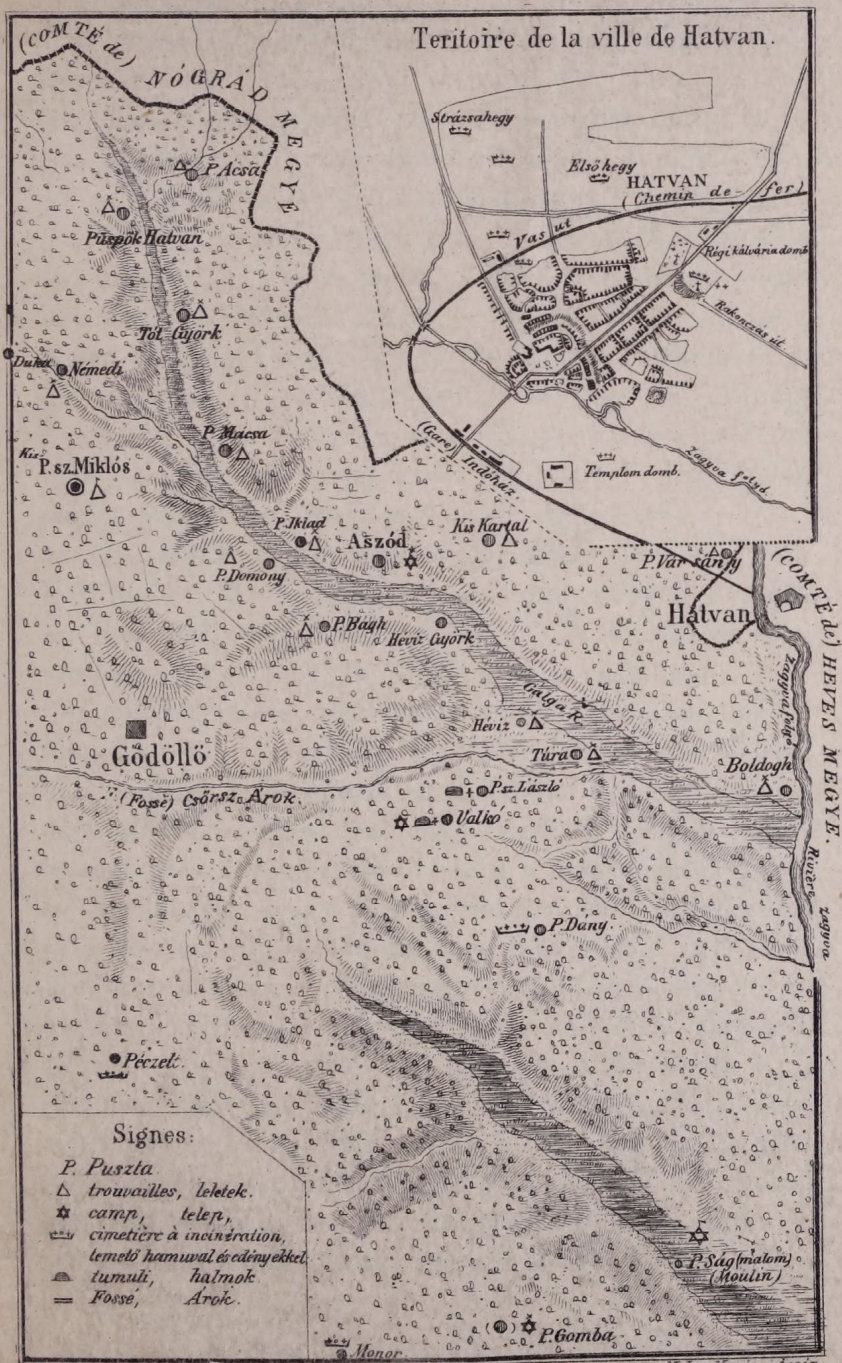
törődvén, gyűjteményökben a tárgyat oda helyezték, ahol szemre egy kis symmetricus állást láttak. Aki ily úton szerez és gyűjt, az a tudománynak nem sok hasznot tett, csak is annyiban, hogy azon különböző tárgyakat a vandalismustól megmentette.

Az ilyen véletlenül talált, vagy nem hiteles kézből szerzett egyes darabok, s hozzá még, ha a lelhelyök is ismeretlen, soha sem vezethetnek biztos eredményre, s gyakran a történelemre nézve kipótolhatlan hézagot hagynak hátra. A tapasztalás megmutatta, hogy valahányszor avatlanok fogtak a hajdani sírok ásatásához vagy kivétel nélkül bár minemű kutatásokhoz, az soha sem volt egyéb rombolásnál.

Nem hagyhatom figyelem nélkül, hogy a híres dr. Schönvisner István az ő korában a Szombathelyen lévő római műdarabokat és felirásokkal ellátott síremlékeket egytől egyig lerajzoltatta, és azokat mind 1791-ik évben «Antiquitatum et Historiae Sabariensis Libri IX.» című, terjedelmes munkájában kiadta.

Azon időtől fogva, egész 1845-ig senki sem foglalkozott effélékkel, látván, hogy azon közbe eső évek alatt a műtárgyak ismét tetemesen szaporodtak, azokat én Schönvisner után mind lerajzoltam. — Nagy idő; jelenleg mint már bele fáradt veteránt, túlszárnyalt ezen a téren működő új erő, egyes vagyonosabbak, és egyletek keletkeztek, s örömmel nézem és figyelemmel kísérem a nagyszerű haladást.

Utolsó években mint megyei mérnököt Aszódra vetett a sors. Itt a járásom nagy részében történelem előtti telepeket fedeztem fel, s nevezetesen a Galga völgyében akármely irányban ős régiségekkel találkoztam, s oly kitűnő példányokat fedeztem fel földfúró segedelmével, melyeknél szebbet, mint a neven alatti külön szekrényben,

a m. nemz. muzeumban felállítva vannak, alig gyűjtött bár ki is.

Galgavölgy mintegy 6 mértföldnyi távolságban van el, Nógrádmegyétől egész Kúnságig, s mindenütt a völgy közepén Galga vize kigyózik egész a Zagyváig.

Ezelőtt az egész Galga völgy jobbra és balra ős erdővel volt beborítva, azon mód, amint az egész tájról általam készített térképen látható. — A régi térkép után itélve pedig az egész Galgavölgy egyik hegytől a délnek fekvő hegyig mind egy folyó lehetett, s az egész völgyön mindenütt az erdőt érintette, és a víz partjain az emelkedettebb helyeken tanyázott az ős nép, mivel telepjeik mai napig egész Galga hosszában csakis ott láthatók.»

Varsányinak tett tanulmányozásáról legyen bizonyossága az I. táblán mellékelt térképecske, melyen a szorosán vett *galgavölgyi* lehelhelyekhez még a kijelelt térségen tudomásomra jött egyéb ősi lehelhelyeket csatoltam.

Mit képes egy szakember tenni és gyűjteni, ha tartózkodási helye csak némileg kedvez nemes szenvedélyének, mutatja Varsányinak Aszód táján egy pár év alatt összeállított őskori gyűjteménye. Kedves, mélyen tisztelt barátom csak betekintgetett hozzám a muzeumban, megbeszéltük tárgyai sorsát, és megvallom, a nemzeti intézethez való köteles ragaszkodásom meg nem engedé, hogy mindent meg ne kísértsek, miszerint e valóban hézagpótló tekintélyes gyűjtemény a világ előtt ismeretlen maradjon. Egy pár évig kunyoráltam, biztattam, hizelegtem a jó öregnek, míg őt meghajlítani sikerült, hogy megváljék anynyira szeretett tárgyaitól, és mikor 1872-ben, július derekán Aszódra rándultam, hogy a gyűjteményt becsomagoljuk, újra nehézségeket gördített elém, még végre könnyes szemekkel az öblönyeket a polczokról leszedegette, misze-

rint azok a megszokott kisebb tárgyakat ujjal befogadják!

Lelkem örömét viszi el barátom! így szólt ismételve; mire csak egyet felelhettem: itten csak kegyed élvezi, a nemzeti muzeumban ezereken; és ismét: nem fognak-e polczok sokáig türesen állani; van még e vidéken elég mit megint csak ide hoznak a vidék lakói.

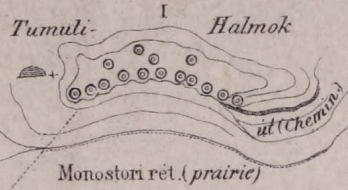
Az aszódi leletek főbányái: Vác-Sz.-László s a *czukorgyári telep* volt és az előtte elterülő tó; ezekből került ki a mintegy 74 cseréptárgy, az 57 bronz, a 34 darab vasrégiség, melyekhez 6 darab öntőminta, gyönyörű fibulák, ritka fejkék stb. együttesen 382 darab régiség, melyek egy helyen felállítva *Varsányi*-nak nem egyedüli, és mint hiszem nem is utolsó gyűjteményét képviselik, mert tudom, hogy már ismét van, miben oly tiszta szenvedélyvel gyönyörködjék.

Egy más, hosszabb időtől fogva gyűjtő tagtársunk *Závodszy István*. Régóta hallottam hírét szép tárgyainak, melyekről csak nagy szerényen tudósított; először láttam néhány darabját egyletünk első gyűlésén, midőn azon nemes ajánlatot tevő, hogy gyűjteményéből mind azt, a mivel a nemzeti muzeum nem bír, annak felajánlani hazafias kötelességének tartja, és adott szavát a congressusi kiállítás után bőkezűleg be is váltotta.

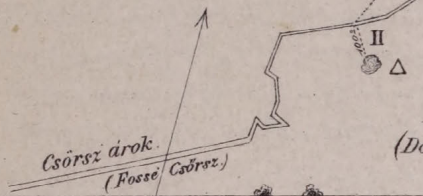
Többi tárgyai muzeumunk zömét teszik. Ezek egy külön szekrényben letéteményképen őriztetnek, és egyletünk székhelyén közhasználatra kiállítvák.

Még kell e helyen említenem Huber Béla főerdész urat, ki a gondjára bízott valkói területen, az országszerte híres *Csörszárkát* és a temetési halmokat nem csak gépiesen lábolja, hanem a körülötte feltűnő tárgyakra figyelmét is terjeszti. Az ő ügyességének köszönjük a II-ik táblán látható, kibővített térképet, melyen a *Csörszárók* táján elő-

PUSZTA MONOSTOR.
Schossberger Zsigmond birtoka.
(Domaine de M. Sigism. Schossberger.)

Harmos Lajos birtoka.
(Domaine de M. Louis Harmos.)

Harmincz hányás, a Vác - St Lászlói határban.
Trente Tertres, dans la propriété de Vác - Sz. László.
(à la couronne.)

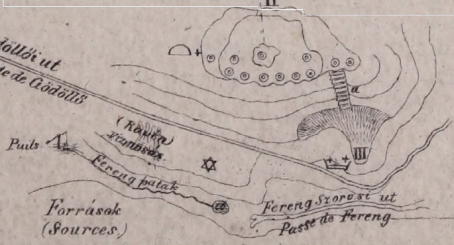

Harmincz hányás és St Pálhegy.
Cödöllő korona uradalmi birtok.

St Pál hegy, a Valkói határban.
(Mont St Paul, propriété Valkó (à la couronne))

☞ tombeau à inhumation,
Sirok vázokkal.

dessiné par M. Béla Huber, forestier royal à Valkó.

forduló monostori és Sz. Pál-hegyi halmok — és az ősrégi temető helyszínelése fel van tüntetve.

De halljuk, mint írja le maga a fölfedező leleteit:

«*Ősrégi telepek Valkón.*

(L. II. Tábla.)

Hivatkozva a rég. congressus megnyitása előtt a m. nemzeti muzeum részére átadott térrajzok hiteles voltára, nem mulaszthatom el ezen telepek részletes leírását, ezzel tartozom egyrészt nagyérdemű vendégeinknek, másrészt pedig a tudomány és a régészet magyar buvárainak.

1870-ik évben az ugynevezett ferengszorosi utat szabályozván, ezen út Valkóról Gödöllőre vezető jobbfelőli részén találtuk az első csontvázat, melynek jobb oldalán egy szabályos, sűrke agyagból égetett hamveder volt, két karján szétvonható és a karokhoz alakított bronz karpereczekkel, a nyakán pedig kapocscsal összeakasztható bronz sodronnyal, mely valószínűleg a ruházat helyett használt állatbőr összeillesztésére szolgálhatott. Az agykoponya homlok-átmérője 20 cm. volt.

Az első lelet után értesítém dr. Rómer Flóris ő nsgát, ki is szives megjelenésével szerencsételtett. Folytattuk fenti csontváz mellett az ásatást, és találtunk két különböző irányban fekvő csontvázat. Továbbá kutattunk ezen utmélyedés délnyugati oldalán, és csakhamar találtunk egy — valószínűleg női — csontvázat, lábánál egy kézzel gyurt kezdetleges 17 cm. magas urnával. Találtunk továbbá fehér, vörös és zöld gyöngyöket, a nyakán és mellén hosszúkás csiszolt kék üveg-gyöngyöket, a mellén pedig krajezár nagyságú borostyánkő ékszeret.

Ezen lelettől buzdítatva folytatám kutatásaimat, és eltekintve az ősrégi temetkezési halmoktól, melyekhez még visszatérek, — találtam még két újabb telepet, és pedig:

a fent leirt helyiségtől észak-keletnek Valkó felé vezető ut mellett mintegy 300 m. távolságban egy sírt, melynek alapja égetett agyag, égetett csontmaradványokkal.

Innen egy kissé dél-keletnek mintegy 800 m. távolságban a kenderföldek melletti homokhalmokban található számos vékony-gömbölyű alaku fekete urnák égetett csont és 7 cm. átmérőjű gömbölyű agyag karika beltartalommal.

A gödöllői muzeum-egyleti gyűlés alkalmával fent tisztelt ns. dr. Rómer Flóris ur által felszólítván a kutatások folytatására, először is a ferengi források mellett gyanított tanyázási helyeket kerestem, itt találtam tetemes mennyiségű részint korongon készült szürke agyag, részint egész kezdetleges alig gyúrt durva edénytöredéket, két és egykörmű állatesont - maradványokat — mint konyha-hulladékot, egy zuzó-követ, egy kovaszilánkot és egy bölényszarvat.

Továbbá találtam az érintett első lelet mellett egy kelettől nyugatnak fekvő erős csontvázat, mely a congressusi tagok ittléte alkalmával a kőkeménységű agyagból kiásatott. Ezen csontváz ugyszólván be volt zöld, fehér és vörös — részint gömbölyű, részint szögletes, és somalaku — gyöngyökkel hintve. A csontváz közepe táján volt két nagyobb zománczozott gömbölyű gyöngy, melyek egyike ketté törött, és a zománczozás még belsejében is látható. Továbbá a nyakán egy balta alakú kis fehér amulettet, lábainál pedig két kis terra sigillata csészét találtunk.

Áttérve a Valkó, Szent-László és hévizi határookban fekvő és háromszöget képező temetkezési halmokra, itt megvallom, nem jártam el a kellő utasítás szerint, amennyiben: midőn 6 m. mélységben tölgygerendák és reá halmazott kövek alatt az első csontleletnél abban hagytam az ásatást azon reményben: miként nálamnál avatottabb,

és ily ásatással már foglalkozott congressusi vendégeink folytatandják az ásatást. Ez azonban az idő rövidsége miatt nem volt kivihető; miért is ezen halmok további kutatását igen ajánlanám.

Összegezvén a leleteket, irányt nem adó véleményem oda terjed: miként ezen területen az első a legrégebb telep, a két utóbbi pedig, miután itt a hullák elégettek, valószínű: miként *Varsányi János* ur által a Csörszárók mellett, és a Galgavölgyén talált érdekes tárgyak lelhelyeivel áll összeköttetésben.

Valkón, 1877. január hó 25-én.

Huber Béla,
kir. főerdész.»

Emlitendő, hogy Huber úr tárgyait mind a m. n. múzeumnak felajánlotta.

Báró *Radvánszky Antalné*, szül. b. *Podmaniczky Mária* ő méltósága buzgalmáról és saját kertjében talált ősrégi telepről mindnyájan értesítve vagyunk*). Adja a jó ég, hogy e lelkes urhölgyet kutatásaiban a legjobb siker kísérje; azonban vétenénk, ha e helyen egy újabb telepet be nem jelentenénk, t. i. a *márton-kátai* határban a Tápió mentében 1876-ban fölfedezett kőkorszakbeli lelhelyet, mely a malomhoz közel esik, és emőkei *Emich Gusztáv* úr ő nagysága által a congressusi főtitkárságnak egy csinos saját rajzú térképcske kíséretében be lett jelentve.

Hátra van még a Galgavölgyén kívül, sőt e megye határán túl eső, legújabb időben hírnevessé vált lelhelynek, t. i. a *hatvani* temetési telepek ismertetése, melyekről *Sperlagh József* tagtársunk által beküldött térképnek részletét felül a II. táblán közölvén, egyszersmind naplószerű jelentését utolsó ásatásairól is ide igtatjuk.

*) L. Arch. Ért. III. köt. 200. l., és VI. köt. 210. l.

« *A hatvani ásatásokról.*

1876. augusztus 9-én az úgynevezett régi Kálvária parton, a jelenlegi temető és országút mellett, a várostól délnek fekszik, annak tövében, jelenleg a nevezett homokdombot a lakosság építkezésre használja; azelőtt 20 évnek előtte ezen parton keresztül vonult el a csányi ut, s ezáltal igen sok őskori edény tört össze. Félnap munkám után nagy örömemre 2 fészket találtam; és azután 3 nap alatt még 12 fészket; jobbadára hamvedrek, illetőleg őskori agyag-edények, mik körül 60—70 cm. mélységben voltak; akkor még nem bírtam meghatározni alakjokat, mivel csak a széleit láttam a kiásott edényeknek.

Csak a kirándulás alkalmával láttam mily bő aratásunk volt, s mennyire meglepettek vendégeink, a körül 60—70 darab szebbnél szebb edények az ásatás után rögtön becsomagoltattak és Budapestre küldettek.

Örültem, hogy tudósaink nagyon meg voltak elégedve fáradságommal, igaz hogy soha sem remegtem annyit mint a 2 hó alatt, még lázba is estem; attól féltem, hogy felsülök fárasztó munkámmal; a nagy szárazság miatt a fűrőt nem lehetett igénybe venni; roppant sok napszámot kellett foglalkoztatnom, hiába. De a siker után örömmel fedeztem sajátomból a jókora hátralevő összeget csak hogy reám bizott kötelességemnek megfeleletem, és ns. Rómer urnak kemény legénye voltam, mert nagyon ijesztett, biztatott, sőt szidott, de az úr Isten éltesse őtet s legyen úgy a mint a hatvani polgárok akarják!

Mult év július 13-án 1491. sz. levél által felszólítottam mltszgos Pulszky Ferencz és ns. Rómer úr által, hogy Hatvanban kezdjem meg az ásatásokat; nagyra becsült felszólításnak engedvén, mint fennebb említém aug. 9-én értem czélt; de az ásatásokat tulajdonkép

Julius 16-án kezdtem nagy-teleki pusztán, az úgynevezett templomparton, és pedig azért tettem ottan, mert a vasuti indóházhoz közel esik. Ásattam 10 emberrel; 2 napi munkám nagyon kevés eredményt nyújtott; többnyire vas-eszközöket, néhány őskori cserepet és egy agyag paritya követ leltem.

Julius 19-én a kis hatvani csárda mellett, a várostól keletnek, hol is az előbbi években, a házak építése alkalomával azon — a kiállításra küldött — legnagyobb hamvedret és körülötte több kisebbet találtam.

Itt adjuk az egyik fölfedezett *fészek* rajzát, hogy erről a többire is, melyek hasonlók valának, némi fogalmat szerezhessünk. Én ugyan e helyen egész biztosra mentem, de fájdalom 3 napi munkám (12 emberrel) a legcsekélyebb eredményt sem nyújtotta.

Julius 25-én a várostól éjszakkéletnek fekvő szőlőhegyen folytattam kutatásaimat; a remény kecségtetett, hogy itt gazdag eredménnyel leend fáradságom jutalmazva, miután azelőtt ott igen szép cserepeket találtam; de fájdalom! 2 napig 8 emberrel hiában fáradoztam.

Augusztus 2-án a várostól éjszakkak: az úgynevezett Strázsa hegyen 8 emberrel kutattam; de csakis az utak mellett és a partokban, mivel a szállók miatt nem áshattam tetszésem szerint.

Négy napi munkám után itt sem értem el czéloat, találtam ugyan több kőkori eszközt, bronz nyílhegyet, agyag kúpokat, és massa fejecskéket (ékitményeket), de ezek mind csekélységek voltak, s amiket annak idején el is küldtem a nemzeti muzeumnak; itt szedtem még két zsák őskori cserépdarabokat, melyeket a helyszínén elszórtattam, de a congressus tagjai azokat is emlékül vitték el magokkal.

E helytől vártam legtöbbet, miután itt az utakon s a szállók közt temérdek, őskori cserép hever; de a mint már fennebb említém, kedvem szerint a szállók végett nem áshattam.

Sperlágh József.»

Egyébiránt senki se hidje azt, hogy ez mind az, a mit *Sperlágh József* ur régészeti fáradozásáról ide igtathatunk. Már régen hallottam, mily *szép* gyűjteménye van lelkes tagtársunknak bronzokból és agyag-edényekből. Az előbbiekhöz némi jellemző adat is van kapcsolva. Sokáig készültem e hírre kapott muzeumot meglátogatni, míg végre 1876-ban július 2-án e kívánságom is beteljesedett.

Meg voltam lepetve a két szobában felállított régészeti kincs által. Azonnal vázoltam és összeírtam az egész gyűjteményt, mert távolról sem sejthettem, hogy azt a muzeumban sokkal kényelmesben fogom tehetni.

Sperlágh úr érdekeltségem által tárgyai becséről meggyőződvn, a legszebb, legtanulságosabb tárgyakat, minden legkisebb megszorítás nélkül a nemzeti muzeumnak ajándékozta.

Volt ezek közül kiváló 4 db szarvasagancs, 6 db bronz-eszköz és 36 ép és érdekes agyagedény. A kirándulás alatt nyert edényekből a nagyobb rész szintén a nemzeti muzeumba került. — Vegye tehát *Sperlágh* tisztelt tagtársunk e helyen, valamint többi fenemlített tagtársink is vegyék a nemzet örök háláját!

Hogy vannak egyesületünknek, bár más téren, buzgó gyűjtő tagjai, természetes; mert ki ne hallott volna *Szon-tagh Gusztáv* úr becses fegyvergyűjteményéről, *Odrobotnyák János* lelkész úr és *Dobozi István* urak érem - gyűjteményeiről? Ezek azonban ezen tudósítás körén kívül esvén, máskor lesznek bővebben ismerttetendők.

Vége fel legyen említve azon nagyhatású mozzanat, melyben egyesületünk is tetteleg részt vett, t. i. az ősrégi és embertani nemzetközi congressusnak *Valkóra* és *Hatvanra* való kirándulása. Ezeket hírlapjaink és a külföld valóban hálás tudósítói részletenkint irták le, ezekről majd az egyesület évkönyvei későbbben szólólandanak. Jelenleg méltó hálát fejezek ki a *gödöllei fogadtatás* és a *valkói ásatást* vezető lelkes társaknak, főleg pedig a *hatvani* nagyszerű ünnepélyt rendező *megyei* és *városi* küldöttségeknek és remekül szónoklott vezetőiknek, és valamint b. Podmaniczky Géza, úgy a nsgos prépost urnak is, hogy a kedvderítőből, szívvidítóból nem fukarkodván «*Hatvan emléket*» távol levő vendégeink szíveiben megörökítették!

Mindezek a keletkező egyesület nélkül nem történhetek volna, — és látszassék mindez még oly csekélynek is, de azért biztat és meggyőz arról, hogy lesz társulatunknak mindaddig kellő sikere, míg azt összetett vállal támogatjuk és érte szívesen áldozunk!

VII.

Szemelvény gyaraki gróf Grassalkovits Antal beteges és unalmas gondolatiból.

A magyar nemzeti muzeum kéziratárában van egy 12-edrét alakú könyvecske, mely mint látszik, eddig buváraink figyelmét elkerülte, de mely épen ezen egyletre nézve, mely munkásságát «Gödöllő vidéke» történelmi és régészeti kincsei ismertetésének szenteli, nem csekély érdekekkel bír.

Egy, sok tekintetben kiváló embernek, ki szegény diákocskából magát az ország főbb polczaiig felküzdí, gondolatjáratát, magán és nyilvános életében maga elé tűzött maximáit, melyek alig valának a nagy közönség előtt való megjelenésre szánva, hanem egyik meghitt barátjának ajánlva, figyelmesen olvasni, sőt tanulmányozni is nem csekély és meg nem vetendő kalauz arra, hogy azon embert közelebbről is, megismerjük, és talán a közvéleménytől eltérőleg megítéljük.

Eddig tudtommal e gondolatgyűjtemény nem lévén közölve, sem Grassalkovits Antal, családja nagyságának alapítója, mint magyar író nem lévén bemutatva, munkáskájáról ezeket tartom közlendőknek: a kötetke a magyar 12-edréttiek közt 3-mal van jelevve, hátán ez áll: G. Grassalko(vits) Maxime (n.)? — Az első lapon felül *Miller Jakab Ferdinand* kezétől ez áll: Donavit Museo Hungarico

29-na Xbris 1809 RR. DCanon. NVarad. Josephus Németh de Nyék.

Az egész könyvecske fekete vonalokkal foglalt tükörben igen jól olvasható kerekded irással, korszakának írásmódjával készülvén, 110 beírott lappal bir.

Teljes czime ez :

Gyaraki

G. Grassalkovits Antal

Magyar Országi Felsőleges

Kamara Tanácsosának

Beteges, és Unalmas Gondolati,
melyeket

A magyar nyelv tudomány Szeretőjének

Hazája Reménységének

és

Királya nyugadalmának

fel - ajánlott ;

A tulsó lapon pedig :

Méltóságos

Főtisztelendő Gróf Urnak

Szalai

Barkótzai Ferencznek

Egri Püspöknek.

Felsőleges Királyné Asszo-

nyunk Valóságos, Belső, Titkos

Tanácsosának

etc. etc. etc.

Bevezetése röviden így hangzik :

Az Olvasóhoz.

A könyveknek, és az embereknek abban egy lévén a sorsuk, hogy mindeneknek nem tetszhetnek, ezen unalmas gondolatok — is mást nem remélhetnek. De mivel bete-

geskedésének gyümölcsei, úgy tetszik, mindenkoron inkább szánakodásra mint-sem rágalmazásra méltók lesznek.

E szemelvényre való figyelmeztetés által czélom az, hogy a két nagy ember t. i. az író és a főpap közt, ki Egerben mint püspök 1745-től 1761-ig élt, azután pedig ország primásává neveztetett, bizonyosan folyt fölötte érdekes levelezés nyomán e munkára nézve némi felvilágosítást nyerhessünk, és így hazai bibliographiánk egy új adattal bővítették.

Szándékom nem lehetvén az, hogy itten a «gondolatokat» egész terjedelmükben közöljem, e közlemény czime szerint csak némi szemelvényt mutatok be, előre bocsátván azt, hogy a IV. Rész, melyre a munka, minden másra való tekintet nélkül egyenkint 100, s így összesen 400 gondolatot foglal, helylyel közzel tartalmaz általánosan ismert, a remek írókban is foglalt tételeket és gondolatokat, miért is, mintegy megizlelésül leginkább a szerző jellemzésére, vagy az országra, a királyra vonatkozó maximumokat fogom felhozni azon megjegyzéssel, hogy a latin számok a könyv részét, az arabok pedig a gondolat számát jelentik.

Az I-ső Részből való gondolatok:

I. 3. Midőn valamely helység avagy tartomány nyughatatlankodik, szükség annak felét avagy jeles részét más-hová szállítani, azok helyett pedig más nemzetüeket, más szokásukat be helyheztetni; mert így egy rész a másiktól tartván és idegen levén, az ő merészségük megzaboláztatik.

I. 5. Akkor könnyü ujságot bevinni a birodalomban, midőn egyenetlenség vagyon a nép között, könnyen beveszi a meghasonlott népnek része az újságot, és hogy

nyugadalmasan éljen, a más rész is lassankint reá adja magát.

I. 6. Tanácsos a királyoknak birodalmuk nagyobbítására utat mutatni, mert így új módjuk lévén szerezhetni, *nem kénytelenítettnek mindenkoron csak egy országot préselni és fejni.*

I. 7. Nem keveset romlanak legfőbb nemzetek *idegen feleségekkel, kik az Urakat elvonják hazai gondolatjuktól, fiaikat pedig épen maguk nemzetévé teszik.*

I. 8. Ajándékozni mindenkoron és igen gyakran senkinek sem kell; mert az ajándékozást kötelességnek fogják vélni és a hála adás megszűnik. . . A feleségeknek is szükséges valamely bizonyos és bizonyos napokon adni; mert másként különös pénzüik nem lévén, a költségekben módot tartani nem tudnak, és valamit költenek azt szabadon költhetni itélik. Aztán egymáshoz való szivességek, a házasságbeli egyességnek megtartásával néha új és új ajándékokcskával felgyulasztatik.

I. 9. A kik csak jószágoknak birásáért hazafiúvá akarnak lenni, méltán meghatározathatnak, *hogy az országban lakjanak és jószáguknak jövedelmét abban, és nem kívül költsék.*

I. 10. *Idegen országok alig valaha józan és helyes okokkal nyerttetnek, hanem erőszakkal.* Mert az ilyen okok ellenzőkkel ismét semmivé tétetődnek.

I. 11. *Más hatalmának okozója maga magát megemésztí.*

I. 14. *A hol csak a gazdag becsültetik és csak az jutalmaztatik, eltűnik onnant a jó erkölcs, a szegény megvetődik, és ennek igazsága, szegénysége miatt igazságtalanságnak és rossz erkölcsnek tartatik.*

I. 17. *Hogy ha az embereknek nagyobb gondjuk volna a hasznos dolgok előmozdítására mint a hiúságokra*

és haszontalanságokra, inkább függenének a történetek tőlük, mintsem ők a történetektől.

I. 20. Nem lehet szerencse irigy nélkül, valamint akármely cselekedet rágalmazás nélkül.

I. 28. A híreknek üdőt, hogy öregedjenek, és így maguk-magukat emésztésük, engedni kelletik.

I. 34. *Nem kis mesterség tudni ajándékozni*; mert sokan vesztegetni, tékozlani ajándékozás színe alatt tudnak, de ajándékozni nem tudnak.

I. 58. A szerencse csak azt veheti el, a mit adott.

I. 59. Teljes életünkben élni tanulunk, és életünk fogytáig halni kell tanulnunk.

I. 60. A nyomoruságok nem annyira megszűnnek, mint csak változnak.

I. 67. Nem az szegény, a kinek rövid az értéke, hanem a ki a vagyonnal meg nem elégszik.

I. 68. Némely dolgoknak eleje tőlünk, vége pedig szerencsétől függ.

I. 69. Gazdagságoknak szerzésével és nevedésével nem szűnik az emberek nyomorusága, hanem csak változik és elcsereáltetik.

I. 78. *Nagy botlás a fejedelmektől a törvényeknek megszegése, melyek önnön oltalmukra főképen rendeltettek.*

I. 80. Mennyivel nyomorultabbak az emberek, annyival könnyebb velük bánni, mivel annyival alázatosabbak és serényebbek.

I. 81. A csekély emberek nagy emberek neveivel rendben tartatnak ezeknek tudtok s híre nélkül is.

I. 82. *Főbb szerencsétlensége az országoknak, midőn azoknak Elei vagy hamis alázatosság által vagy hazudozásokkal, vagy országoknak és barátjuknak elárulásával elől mentek.*

I. 93. Midőn a királynak vagy valamely uraságnak valakihez szünik kegyessége, szünik azonnal ahhoz az udvariaké is.

I. 94. *Nagy ágyból születni csak történet, és annyival rútabb, ha valaki azt valami rossz cselekedetével megmocskítja.*

I. 100. Válogatás és vágyódás nélkül élni legnyugodalmasb, mert máskint legkisebb akaratumk ellen való történettel nyughatatlanságba tétetünk.

A II-dik Részből:

II. 3. Feljebb valóinknál, kikre szükségünk vagyon, tudni magunkat szükségeseeknek tenni, *legfőbb mesterség.*

II. 4. Vigyázva kell az alábbvalókkal társalkodni; mivel ezek a társalkodásban könnyen elfelejtkezvén magukról, módot tartani nem tudnak.

II. 6. Ha az öregekkel társalkodol, okosnak; ha az ifjakkal, hevesnek; ha az udvariakkal, hamisnak; ha az asszonyokkal: szerelmesnek kell lenned.

II. 7. *Dicséretes király az, a ki az udvariaktól, nem pedig a jobbágyoktól fősvénynek nevezetik.*

II. 12. Nem mindig elégtelenségből kormányoztatnak rosszul a dolgok, hanem hogy azok, kiktől függ abbéli dolog, nem bizonyosak, meddig maradnak tisztségekben.

II. 15. Legjobb volna, ha a királyok olyanoknak adhatnák a hivatalokat, a kiktől bizonyosak lehetnének, hogy azoknak elvesztését soha meg nem fogják érdemleni.

II. 19. Legrosszabb a méltatlan és alkalmatlan királyban, hogy király.

II. 20. Azért a hitnek egyessége lehetetlen, hogy az emberek nem Istennek tanítványi, hanem embereknek mesteri akarnak lenni.

II. 23. A vétkek, ha nem büntettetnek, szaporodnak és ha szembehunyva megengedettnek, köznyavalyává válnak.

II. 26. A nagy királyokat szükség látni, imádni és néha kerülni.

II. 36. Az ártatlanság most többnyire csak csupa név; mivel mostani világnak rosszasága miatt azok legártatlanabbnak tartatnak, a kik undokságukat legjobban tudják elfedezni.

II. 51. Midőn az érdemetlen ember tisztességes hivatalra emeltetik, nem az illetén ember dicsőítettik, hanem a hivatal kisebbítettik és megmocsokoltatik.

II. 52. Az igazat is néha elhallgatni nem kis okosság.

II. 63. Mennél okosabbak az emberek annál alázatosabbak; mert annyival jobban tapasztalják, hogy *senki sem tud annyit, a mennyit nem tud.*

II. 70. Morgolódni, panaszolkodni, rágalmazni csekély szívet és erőtelens embert jelent. E mellett számtalan rossz barátokat okoz és mégis mind ezekkel magunkon nem segítünk.

II. 72. A pénz szomorúaknak vigasztalója és az embernek legbizonyosabb segítsége és barátja, *ha azzal tud élni*; mert másképen nemcsak ellensége, de hóhéra is.

II. 87. Halkra és félben, félben szakasztva beszélni tanácsos, azért, mivel ilyenképen másoknak arról való ítéletüket megtudhatjuk előre.

II. 89. Sokaknak szerencsájukra szolgált rólok való hamis híreknek hirdetése; mert midőn azoknak hamissága megismertetett, másszor az olyanról hitel nem adatott a bal híreknek.

II. 92. Perelni felebbvalóval bolondság, alábbvalóval mocsokosság, hasonlóval illetlen, mindenkoron pedig veszedelmes.

II. 93. Sok emberek nem nézhetik azokat, a kik által előlmentek, okul adván : hogy *midőn már az épület elkészítetik, el kell hányni az állásokat, egyébiránt elveszti az épület ékességét.*

A III-dik Részből:

III. 1. Másoknak cselekedeteit dicsérd, és ha nagyon becsültetni kívánnák, becsüld; mert ezek semmibe sem telnek és jóakarókat szereznek.

III. 4. Midőn valakivel ügyed és dolgod vagyon, azon az uton igyekezzél őtet vinni, a melyen te ő nálánál erősebb és tehetős vagy.

III. 5. Legfőbb mesterség tudni az embereket reménységben tartani, és *tűrhetőbb rókává lenni, mint kegyetlen oroszlánynya.*

III. 8. *A nagy embereknek szükséges a titkok megtudásáért bő kezűeknek lenni.* Mert azokat megtudván, számtalan szerencsétlenségeit nem csak maguknak, de királyuknak és országuknak eltávoztathatják.

III.12. *Az ifjak többnyire mindent tudnak, azonkívül a mit tudniok kellene.*

III. 24. A királyok dicsősége jobbágyoknak és katonáknak szerencséjétől függ.

III. 26. A házas személyeknek elválása ellenkezik a becsülettel, hittel, gyermekük fölnevelésével, a közjával.

III. 34. Sokszor azért irigykedünk, hogy amit irigyelünk, annak alkalmatlanságát nem tudjuk.

III. 39. A szülők magzatuknak, urak szolgájoknak annyit ne adjanak, hogy tőlük többet ne várhassanak. Mert a reménység és félelem anyja a becsületnek és engedelmességnek.

III. 40. Hogy ajándékod kedves legyen, előre meg ne ígérjed.

III. 44. Náladnál nagyobbakkal és okosabbakkal társalkodván kevés beszédű légy; mert ők inkább szeretnek hallgattatni, hogysen másokat hallgatni.

III. 51. Mit használ a bolondnak a gazdagság? mivel minden értékével észet nem vehet magának.

III. 59. Egy jeles neme a szerencsének a nagy dologban veszedelem nélkül, vagy henyélve becsületben élni.

III. 62. Iskolájukat végző ifjaknak szükséges még sokat tanulni és azokból, a miket azelőtt tanultak, sokat elfelejteni.

III. 64. Becsületet érdemel, a ki maga érdemének tekintetéből előmégyen.

III. 67. Országos embereknek henyélése az országnak közjavairól való gondolkozásokban töltsék.

III. 69. *A hol kegyetlen a birodalom, ott nemcsak segíteni, de még szólni sem szabad az országot.*

III. 74. A tudatlanság kételkedésnek anyja, a félelem pedig kételkedésnek magzatja.

III. 77. Az aranycsinálás mesterség nélkül való mesterség, melynek kezdete reménység, közepe hazugság, vége pedig koldulás.

III. 83. A rendetlen és zabolátlan ifjuság okozza koros észtetendőkben a nyomoruságokat.

III. 92. Görögöket Demosthenes, rómaiakat Cicero, a mire akarták, reá beszélleték, *most mind a kettő helyett vagyjon a pénz!*

A IV-dik Részből:

IV. 3. Tanácsosabb a háborúságot indító ellenséget megelőzni és az ő földén háborozni, hogy sem bevárni; mert ilyenképen a mi országunk nem rontatik, az ellenség pedig országnak pusztulásában is eleget vesz.

IV. 11. Mit kívánhatsz rosszabat fősvénynek, ha nem hogy sokáig éljen!

III. 15. Jól aludt, a ki nem érzette mily rosszul aludott.

IV. 16. Jól élt, a ki midőn akarta meghalt.

IV. 17. Kétszer hal meg, a ki ellenségének tetszése szerint hal meg.

IV. 20. Veszedelemmel kívül vagy, a ki óva jár még akkor is, mikor bátorságos a dolga.

IV. 21. Kegyetlennek teszi az orvost a beteg ember mértéktelensége.

IV. 23. Ha valakire nem akarsz gyakran megharagudni, egyszer haragudj meg reája.

IV. 27. Ne tartsd nyereségnek a mit jó hírednek-nevednek vesztésével nyertél; mert minden külső javaid között legfőbb a jó hír és jó név.

IV. 30. Alább száll a fájdalom ha oly nagy, hogy már nagyobb nem lehet.

IV. 36. A fősvény ember senkihez nem jó, magához legrosszabb.

IV. 42. Szükségképen soktól kell annak tartani, a kitől sokan félnek.

IV. 43. Rendetlenséget követ el, a ki csak vénségében kezdi a jámbor életet.

IV. 46. Ha meg nem adhatod felebarátodnak a mit kér, legalább szeliden és kegyesen tagadd meg tőle; mert ezt is mint jótéteményt köszönettel veszi tőled.

IV. 47. *Rabja a népnek valaki hasznos embere a hazának.*

IV. 49. A mások javán kapdosó embernek maradéka nem állandó.

IV. 62. Ifjak tanácsa hasonló a ki nem forrott borhoz, melynek édesebb az íze, de több a sepreje; kedvesebb a szájuak, de ártalmasb a gyomornak.

IV. 73. Sokáig magaddal tanácskozzál, hogy gyalázzattal markodban ne szakadjon a mihez fogtál. De a mit föltettél magadban gyorsan láss hozzá, hogy meg ne előztessél.

IV. 76. *Nagy ember levén ne lakjál mindenkor a városban*, hanem közel hozzája, mind azért, hogy megkeresse nek azok, a kiknek szükségük vagyon reád, mind pedig hogy a cselekedetidre vigyázó és czirkáló emberektől ment lehess valamikor tetszik.

IV. 93. *Fejedelmek kövessék a méhecskét*, mely mindeütt mézet önt, fulánkját pedig csak akkor bocsátja, a mikor kényteleníttetik.

IV. 94. Nagy urakat a nép kézi munkával tartsa, nagy urak pedig a köz népet elmebeli fáradsággal táplálják.

IV. 95. Udvarba menni és annak csinnyát nem tudni, annyit téssen, mint a nagy tengeren kormánytartó és evező nélkül hajózni.

IV. 96. Boldogabb sorsban vagyon az a birodalom, a hol gyenge és értetlen fejedelem alatt okos tanácsuak és jó erkölcsűek emeltetnek a tisztségekre, hogysem a hol a jó fejedelem alatt oktalanok és roszak a tiszték.

IV. 97. Szerencsétlen város az, melynek épek ugyan a bástyái, de erkölcesei meg vagynak vesztegetve.

IV. 99. Legjobb tanács a hadakban az, melyet az ellenség meg sem sejdíthet.

IV. 100. *Nincs javára és nyugadalmára a birodalomnak, midőn a köztörvények gyakrabban változtatnak.*

R. F. F.

VIII.

A gödöllői muzeum-egylet könyv-, érem- és régiségtáráról való rövid jelentés.

Az egylet *könyvtára* a lelkes tagok ajándékaiból áll; és többnyire *régészeti munkákat* foglal magában. A könyvkészlethez járultak az *elnökön* kívül: dr. *Arányi Lajos*, *Boldogh* községe, *Budapest* kir. városa, dr. *Czobor Béla*, dr. *Fraknói Vilmos*, a *felső-magyarországi muzeum-egylet*, *Gaál János*, *Gyárfás István*, dr. *Hampel József*, dr. *Henszlmann Imre*, *Odobenyák* Nep. János, *Rezső Ensel* Sándor, *Ruehietel Miklós*, *Závodszy* István stb. urak.

Eddig áll ezen készletünk 66 kötetből, 25 darab irásból, 1 térképből és több rézmetszetből.

Az *éremtárban* már van több 400 darab éremnél, jelesen római, magyar, vegyes és emlékérmek. Vétel útján szereztetett 13 darab, 97 darab csere útján került ide a m. n. muzeumból, a többihez járultak és pedig *Dobozy István* úr 63 darabbal, *Erdélyi József* úr 185 darabbal, *Gaál János* 27 darabbal; egyes érmeikkel kedveskedtek: *Blaha György*, *Csilléry Lajos*, *Majthényi Károly*, *Megyeri Kálmán*, *Melczér Gyula*, *Récsány János*, *Szontagh Gusztáv* és *Záhonyi Gyula* urak.

A régi bankók gyűjteményéhez járultak: *Dobozy István*, *Gaál János* és *Melczér Gyula* tagtársak.

*

*

Van az egyletnek bár kezdetleges, de azért már is elég érdekes régiségi gyűjteménye, melynek nagy részét teszi a buzgó *Závodszy* István tagtársnak kő-, bronz- és vas tárgyakból álló és külön szekrényben foglalt *letéteménye*. Örömmel említjük, hogy *Závodszy* úr a diszesb, a m. n. muzeumban eddig képviselve nem volt tárgyakból igen becses sorozatot a nemzeti intézetnek átengedni sziveskedett.

Maga a muzeumi gyűjtemény gyarapodott *dániai* kovatárgyakkal, melyeket az *elnök* ajándékozott; egy esiszolt terpentin baltával, mely párját ritkítja, ez id. *Fáy* Béla ajándéka; *Molnár* Victor m. n. muzeumi gipszöntő, 40 darab kő-, bronz- és réztárgy mintáival, dr. *Czobor* Béla középkori pecsénnyomatokkal kedveskedtek. Ide számítandók a m. n. muzeumtól *Hajós* Kálmán úr által felajánlott régiségeknek egy részeért a m. n. muzeum kettőseiből csere fejében átengedett római és középkori tárgyak; valamint a *Bálintffy* Pál, *Berse* János, *Csajághi* Sándor, *Fridl* Lipót, *Gold* Sámuel, *Gurányi* István, *Huber* Béla, *Podrovsik* Gyula urak által a gödöllői muzeumnak felajánlott, részben valóban becses, régiségek melyek mindegyütt a félezeret felülmúlják, és folyton folyvást *gyarapodnak*.

K i v o n a t

Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egyletének 1876. évi
pénztári számadásából.

Tétel sz.	N e v e z e t e s e n	Összeg		Jegyzet
		ft	kr	
I. Bevételek.				
1	Ő császári és apostoli királyi Felsege által legkegyelmesebben adományozott . . .	300	.	
2	Négy alapító tagtól a 50 frtjával befolyt .	200	.	
3	Rendes tagoktól évi tagdíj és alakulási költségekben befolyt	239	.	
4	Hangverseny jövedelméből	41	10	
	Összesen	780	10	
II. Kiadások.				
1	Nyomatványokra és irodai szükségletekre	80	70	
2	Felszerelésre	160	50	
3	Régiségi tárgy megvételére	4	.	
4	A nemzetközi kiállításra szállított tárgyak után szállítási és csomagolási költség .	2	47	
5	Egyebekre	6	.	
	Összesen	253	67	
Pénztári állás mérlege.				
	Bevétel összege	780	10	
	Kiadás összege	253	67	
	Pénztári maradvány 1876. év végén	526	43	

Kelt Gödöllőn, 1876. december 31-én.

Szvoboda József,
egyl. pénztárnok.

TARTALOM.

	Lap
I. Gödöllő és vidéke történelmi és régészeti muzeum-egyletének története. <i>Dobozi Istvántól</i>	3
II. A muzeum-egyletnek alapszabályai	13
III. Az egylet tagjainak névjegyzéke	21
IV. Elnöki beszéd <i>Dr. Rómer Flóris Ferencztől</i>	27
V. Hazai középkori pecséteink. Irta dr. <i>Czobor Béla</i>	37
VI. Galgavölgye őstörténelmi szempontból. Összeállítá <i>Rómer Flóris Ferencz</i>	49
VII. Szemelvény gyaraki gróf Grassalkovits Antal beteg és unalmas gondolataiból. <i>R. F. F.-től</i>	62
VIII. A muzeum-egylet könyv-, érem-, és régiségtáráról való rövid jelentés	73
IX. Kivonat az 1876-ik évi pénztári számadásból	75

